

Analiza cantitativa si calitativa a sistemului universitar (Liviu DRAGOMIRESCU)

Motto:

“Adevarul este un punct de vedere.”
Florin Colceag

Introducere

Natiunea romana a fost „adusa in Europa” prima oara, de *mai multi oameni politici* si, mai ales, de o multime de „*dascalii*” - invatatori si profesori - care au „luminat” poporul, impreuna cu preotii adevarati si medicii. Acum, dupa intinericul a doua dictaturi, revenirea catre democratie, respectiv catre „Europa”, au fost initiate de *cativa oameni politici*. Al doilea termen al binomului, „*dascalimea*”, a fost inasa afectata in mod fundamental de politrucii si politicieni, cu complicitatea unor conducatori universitari, probabil pentru ca tineretul sa devina o masa de vot usor manipulabila in scopul perpetuarii puterii lor. Daca a fost o strategie premeditata sau nu, este un lucru discutabil, cert este inasa rezultatul sub toate aspectele: slabirea fara precedent a invatamatului, degradarea capacitatilor tineretului si conservarea aceleiasi clase la putere.

De curand, o comisie prezidentiala a dat publicitatii materialul intitulat “Romania educatiei, Romania cercetarii”¹. Comisia a analizat intreaga educatie, a oferit o descriere sintetica a starii acesteia si a propus solutii de corectie. In paralel, de mai mult timp, si guvernul pregateste o noua lege a invatamantului, iar componente ale societatatii civile “iau pulsul” sistemului universitar prin sondaje de opinie². Exista in sfarsit, dupa 17 ani, o focalizare din mai multe unghiuri asupra “fabricii viitorului unei natii”, invatamantul universitar. Apare fireasc intrebarea: “Pentru ce o noua analiza?”. Raspunsul are mai multe componente.

In primul rand, este vorba de un alt punct de vedere, o alta “problematizare”.

In al doilea rand, nu ne vom margini doar la constatarea starii de fapt cum se obisnuieste pe “plaiul mioritic”, ci vom cauta explicatii, ca in spatiul UE.

In al treilea rand, particip la acest raport, ca simplu voluntar implicat, dupa 89, in interiorul sistemului universitar in lupta impotriva rasturnarii sistemului corect de valori,

¹ Mircea Miclea, Daniel David, Daniel Funeriu, Răzvan Valentin Florian, Dragoș Ciuparu, Mihai Ionac, Tudor Luchian, Dorel Banabic, Romiță Iucu, Petre T. Frangopol, Lazăr Vlăsceanu, Cezar Bârzea. **“România educației, România cercetării”**. Raportul Comisiei Prezidențiale pentru analiza și elaborarea politicilor din domeniile educației și cercetării”, București, 06 iulie 2007.

² Ca de exemplu, Mircea Comșa, Claudiu D. Tufiș, Bogdan Voicu. **“Sistemului universitar românesc. Opiniile cadrelor didactice și ale studenților”**, Fundația Soros România, 2007.

chiar cu pretul platit al marginalizării progresive. Sunt un produs al învățământului superior din anii 70, beneficiar al educației înaltei școli matematice românești din acele timpuri, cu activitate în cercetarea biomedicală și informatică de vârf până în 89.

Pe ce se bazează analiza

Deși m-am specializat ca biostatistician, nu voi abuza de apelul la date statistice. Voi încerca ca analiza să fie bazată *cat mai mult pe evidente, pe bun simț și logică elementară*, dar și pe *date oficiale sau din presă*. Voi utiliza întreaga mea *experiență în învățământul superior* (din anii studenției și până azi) și *din vizitele în SUA și EU*, precum și unele modeste *contribuții* pe care le-am avut *în diverse acțiuni ale societății civile*.

Care este scopul acestei analize

Fiecare “vede” într-o situație dată, ceea ce îl interesează. De aceea, în orice analiză se găsesc germele strategiei corectoare care urmează.

Sper că un procent cât mai mare din oamenii de bună credință, care mai păstrează încă sistemul corect de valori, nu s-au compromis și sunt tineri spiritual, să intre în rezonanță cu această problematizare. Aici se află cheia soluționării corecte a problemelor noastre: coagularea unei *mase critice din societatea civilă* care (a) să educe publicul larg în spiritul sistemului corect de valori și, astfel (b) să înceapă să impună politicienilor criteriile care conduc la prosperitate generală. Populația trebuie educată pentru a ști ce și cum să ceară. Altfel, este manipulată. În această strategie, sistemul universitar este piesa cea mai importantă pe termen mediu și lung, în prezent fiind însă la un grad de deteriorare fără precedent.

Ce este un sistem universitar și cum poate funcționa bine

Un sistem universitar este o “industrie” care produce personal cu studii superioare pentru piața muncii inclusiv cea educațională.

Deși definiția nu acoperă toate funcțiile unui sistem universitar, ea exprimă esența. Pentru o bună funcționare, această “industrie” trebuie să fie reglată permanent prin două bucle³ de informație (de feedback): (1) *bucla de reacție a pietei* și (2) *bucla de reacție din interiorul sistemului* (Figura 1). Buclele trebuie să treacă prin centrul de comandă al sistemului care trebuie să fie dominat de o *meritocrație*. Bucla de reacție a pietei este vitală. Ea operează la o scară de timp de cel puțin câțiva ani. Pentru corecții mai rapide este nevoie de cea de-a doua buclă, care poate fi anuală sau chiar semestrială. Dacă lipsește prima buclă,

³ De fapt “arce”, dar literatura cibernetică le denumește bucle.

sistemul pluteste in deriva si intra in colaps. Daca exista prima bucla dar lipseste a doua, sistemul se autocorecteaza greoi si devine necompetitiv.

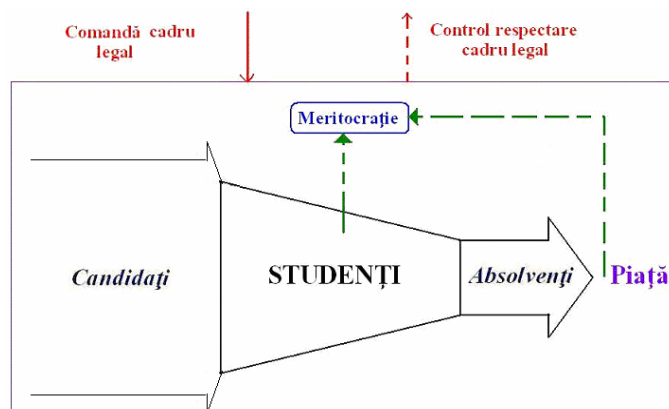

Figura 1. Cum funcționează bine un sistem universitar: Selecție cvasinula la admitere. Selecție serioasă pe parcurs. Meritocrația selectată pe parcurs prin buclele de retroacție ale sistemului: bucla scurtă (opinia studenților la fine de semestru); bucla lungă (succesul absolvenților pe piața liberă). Intervenția minimă a statului (prin formularea cadrului legal și controlul respectării lui). Rezultat: selecția reciprocă a valorii între studenți/absolvenți și cadre didactice cu cele mai benefice consecințe asupra sistemului și societății.

Situația până în 1989

Până în 1989, sistemul universitar opera pe o piață a muncii planificată centralizat, fiecare absolvent fiind repartizat la un loc de muncă în specialitate. Practic, nu exista “somaj cu diplomă”, chiar dacă existau însă multe “posturi inventate”, care nu se justificau economic, ca pret al planificării centralizate. Locurile repartizate erau alese de absolvenți în ordinea mediei acestora. Deși existau și diverse “aranjamente”⁴, ponderea acestora era ne semnificativă. Pentru student avea sens deci, să lupte pentru o medie cât mai mare. La acestea se adăuga faptul că învățământul superior dispunea de locuri doar pentru o parte din absolvenții de liceu cu bacalaureat, ceea ce crea o concurență corectă, stimulativă la admiterea în universități.

Pentru a face față acestei concurențe, părinții și elevii alegeau licee mai bine cotate și învățau, cel puțin în ultimele clase, foarte motivați. În plus, majoritatea candidaților apelau la sistemul meditațiilor particulare. Acesta s-a dezvoltat ca o reacție naturală la desconsiderarea breslei didactice de către regim, inclusiv printr-o remunerație inferioară. Piața meditațiilor particulare deși forma o “piață gri”, era o piață adevărată și producea pregătire de valoare. Un meditator își pierdea clienții dacă rata sistematică de admitere a mai multor elevi.

⁴ De exemplu, într-o anumită perioadă, cei care aveau sarcini importante pe linie politică primeau 50 de sutimi la media generală. Acestea erau însă excepții transparente.

Cele doua bucle erau asigurate in mod specific statului totalitar: (1) piata nu trebuia urmarita caci era perfect previzibila, fiind o piata falsa, planificata centralizat iar (2) bucla de reactie din interiorul sistemului era asigurata de organe de securitate - “ochiul si timpanul”, Figura 2 - special dedicate si informatori. Se acorda o atentie deosebita mediului universitar pentru ca, in principiu, studentii formeaza clasa cea mai revolutionara, cea mai puternica prin faptul ca studentul are cel mai putin de pierdut si este cel mai inteligent si cultivat tanar, iar printre universitari se pot gasi cei mai buni ideologi. O regula de aur a fost incarcarea la maximum a planurilor de invatamant si obligativitatea prezentei, inclusiv la cursuri, pentru a nu lasa timp studentilor sa se organizeze impotriva regimului. In plus, erau inregimentati in mod obligatoriu intr-o organizatie studenteasca unica sub conducerea partidului unic.

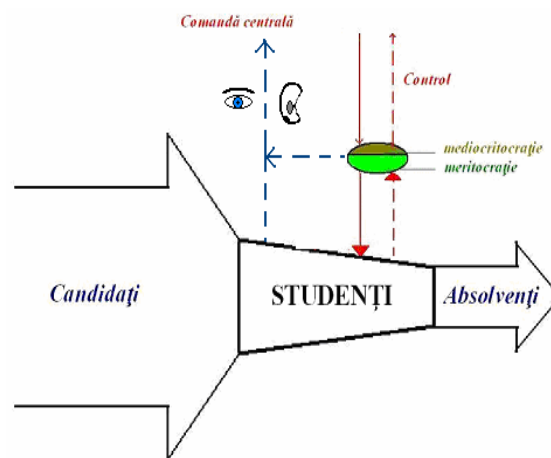

Figura 2. Situația învățământului superior din România înainte de decembrie 1989: selecție dură la admitere (-); selecție pe parcurs (+). Sistem comandat și controlat central prin cadre didactice și de conducere, alcătuit dintr-o *meritocrație* dar și o *mediocrație*, totul sub atenta supraveghere a securității. Rezultat: absolvenți de succes pe piața internă și, o parte importantă chiar pe piața externă, mai ales după 1989.

În acele condiții, sistemul universitar nu punea mari probleme de conducere și deci solicitarea celor din centrul de comandă era minimă. La nivelurile inferioare (universitate, facultate, catedra) s-a constituit în timp o *meritocrație în spirit academic*. Aceasta a promovat sistemul corect de valori în mai toate domeniile relativ independente de politic și social, spirit care a revigorat și/sau a dezvoltat multe școli românești de valoare internațională. Și la nivelurile inferioare au existat imixțiuni ale politicului, dar spiritul academic, cel puțin pentru o anumită perioadă și în multe profiluri, a fost mai puternic. Mai toți universitarii și cercetătorii marginalizau politicul dacă nu aveau și o consistență profesională. Multe universități și institute de cercetare au fost, o bună perioadă, o oază de normalitate într-un ocean de aberații economice și politice totalitare. În această oază, în multe posturi politice

erau alese de colegi si sustinute de conducatori cu viziune, persoane echilibrate si cu mult bun simt care actionau ca un tampon-amortizor impotriva aberatiilor venite de mai sus.

In rezumat, sistemul universitar mostenit in 1989 era foarte selectiv, atat la admitere cat si pe parcurs, producand astfel calitate. Calitatea crestea permanent prin interventia pietei *libere* a meditatiilor. Desi piata muncii pentru care se lucra era artificiala - ceea ce s-a vazut in falimentul economic al regimului – toti absolventii primeau loc de munca in specialitate si *in raport cu performantele universitare*. Erau generate *cicluri virtuose*: (1) absolventii cei mai buni ramaneau in invatamantul superior asigurandu-i viitorul si calitatea, (2) absolventi foarte buni deveneau profesori de liceu sau gimnaziu cultivand generatiile urmatoare in sensul sistemului corect de valori, (3) invatamantul preuniversitar, la randul sau, furniza astfel candidati de calitate la admiterea in invatamantul superior si (4) absolventii care se angajau in alte domenii decat invatamantul avea o foarte buna si serioasa pregatire pentru ca fusesera antrenati alaturi de “iepuri” de cea mai buna clasa. Cei mai multi absolventi aveau acelasi sistem de valori centrat pe invatatura si isi educau copiii in acelasi spirit.

Am mostenit, deci, un sistem universitar majoritar de calitate. Cea mai buna dovada a calitatii sistemului universitar dinainte de 1989 a aparut imediat dupa 1989, cand un numar important de absolventi si de cadre didactice universitare sau de cercetatori au ajuns prin *concursuri adevarate* in cele mai prestigioase universitati sau locuri de munca din vest si, mai ales, din SUA.

Dinainte de 1989 am mostenit insa si o gama de obisnuite, atitudini, mentalitati si *aspiratii inadecvate* larg raspandite care constituie principalul handicap in revenirea la o economie de piata, la democratie si la integrarea europeana. Cele mai “cumplite” obisnuite au fost acomodarea cu dictatura, lipsa de atitudine critica si neasocierea - chiar frica de asociere libera.

O *aspiratie indecvata* care se va dovedi extrem de nociva social, dupa 1989, a fost apetitul pentru diplome universitare. Publicul larg a observat ca o diploma universitara, pana in 1989, iti aducea un loc de munca sigur, mai caldut si prestigiu. Mai mult chiar, inca de la inceputurile regimului comunist s-a indus in mase un “apetit patologic” pentru diplome universitare, prin propaganda comunista care a reusit sa convinga “masele populare” ca toti sunt la fel dotati de natura - genetica, care demonstreaza contrariul, a fost ani buni interzisa - si ca, in consecinta, oricine poate, prin studii superioare, sa devina “mare” om politic, de stiinta etc. Mai grav, exemplul sotilor semianalfabeti, Ceausescu, “a demonstrat” ca se poate.

Pe scurt, desi sistemul comunist a asigurat in universitati o selectie profesionala buna, cred ca a produs in schimb o contraselectie morala (turnatoria, colaborationismul ajutau la

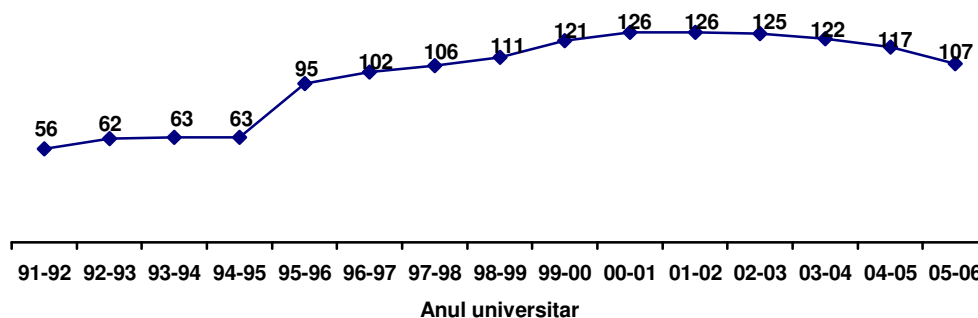
promovare in functii de conducere, iar obedienta la stabilitate). Altfel spus, s-a cultivat inteligenta individuala dar s-a reprimat inteligenta de grup, pentru a se asigura dictatura prin inteligenta de grup profesionalizata, a securitatii.

Situatia dupa 1989

Statistici relevante

Dupa 1989, pastrandu-se in continuare atitudinea de desconsiderare a breslei profesorilor, o parte importanta din cadrele didactice de cea mai buna valoare au parasit sistemul, fie prin emigrare, fie prin migrare in domenii mai atractive, inclusiv in sectorul privat in curs de formare. In consecinta, **capacitatea sistemului universitar s-a redus drastic.**

In aceste conditii, sistemul universitar, in mod logic, ar fi trebuit sa se reduca. Ce s-a intamplat insa se vede din urmatoarele date statistice:

*Figura 3. Dinamica numarului de institutii de invatamant superior intre 1991-92 si 2005-06.
(Dupa anuarele statistice.)*

Privind figura 3, care prezinta dinamica numarului de institutii de invatamant superior in Romania, ajungem usor la o concluzia de bun simt exprimata in undeva in presa: „Franta are de trei ori mai multi locuitori decat Romania si mai putine universitati.” Scaderea numarului de institutii de invatamant superior, incepand din 2002-2003, nu trebuie sa ne insele pentru ca numarul de facultati si, mai ales, de studenti au continuat sa creasca (vezi figurile 4 si 5).

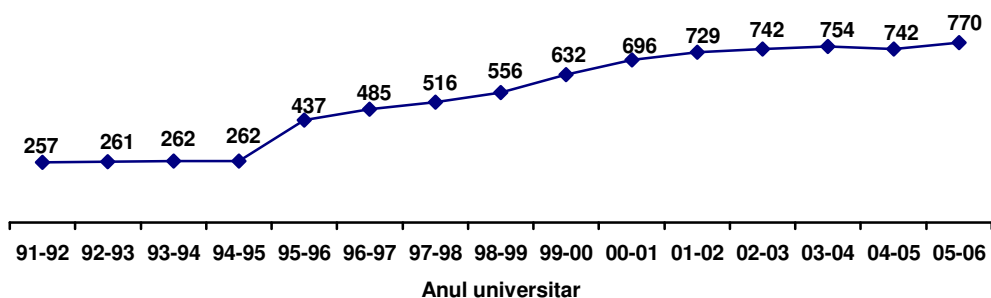

Figura 4. Dinamica numarului de facultati intre 1991-92 si 2005-06. (Dupa anuarele statistice.)

Numarul de studenti (vezi figura 5) a continuat sa **creasca pana la absurd**, dupa cum recunostea in 2005, chiar ministrul invatamantului in functie la acea data, Mircea Miclea: «Invatamantul superior este in colaps, deoarece oferta locurilor este mai mare decat numarul potentialilor candidati».

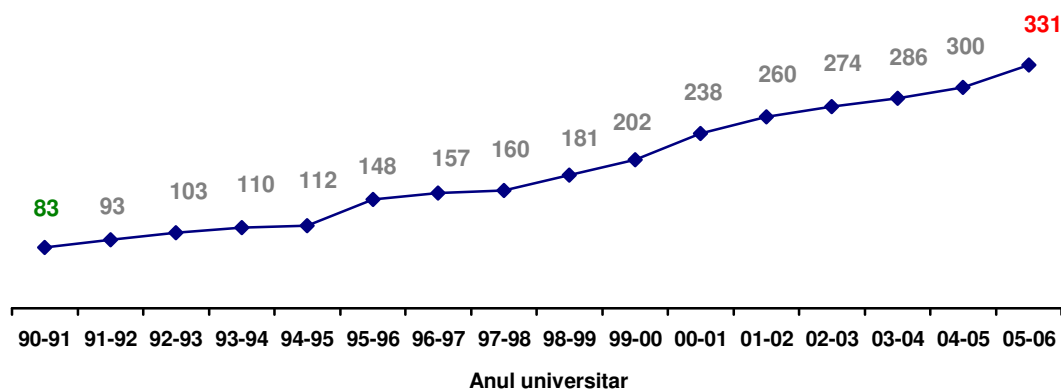

Figura 5. Cresterea de 4 ori a numarului de studenti la 10.000 locuitori, intre 1990-91 si 2005-06. (Date calculate pe baza anuarelor statistice.)

La asemenea crestere a numarului de studenti, plecand de la un deficit major de cadre didactice, a trebuit sa apara si o crestere a numarului de cadre didactice. Despre provenienta si calitatea acestora vom discuta mai jos la capitolul “Promovarea in invatamantul superior”. Aici vom observa doar cum a evoluat unul din cei mai importanti indicatori de calitate a invatamantului superior si anume numarul de studenti la un cadru didactic (vezi figura 6).

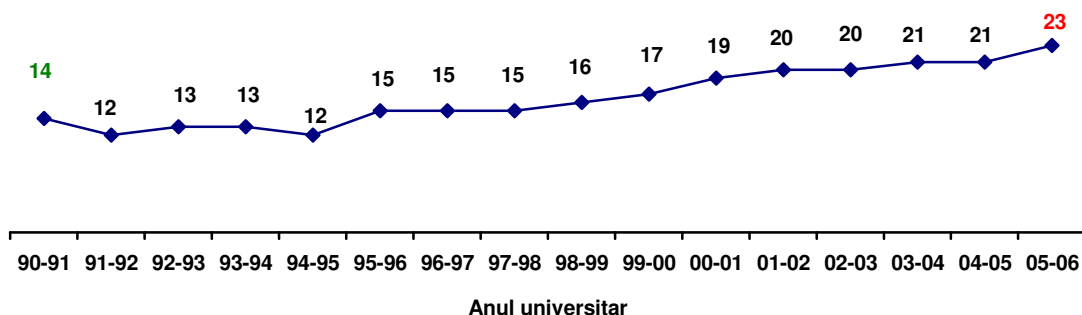

Figura 6. Cresterea cu 64% a numarului de studenti la un cadru didactic, intre 1990-91 si 2005-06. (Date calculate pe baza anualelor statistice.)

Se observa ca, de la raportul de 14 studenti la un cadru didactic in 90-91, raport comparabil cu valorile din universitati *adevarate* si de prestigiu (11 la Cambridge, 13 la Oxford in 05-06), s-a ajuns la 23 in 05-06. Adica acest indicator arata aproape o injumatatire a calitatii, ceea ce ar fi fost suportabil. Numai ca lucrurile sunt cu mult mai grave. Sa luam in considerare si indicatorul “costul unitar net per student”. Pentru a avea termeni de comparatie, mentionam ca in Grecia - tara a UE care acorda cele mai mici fonduri invatamantului - se aloca anual per student **4.731\$**. Ar trebui nici sa nu mai amintim ca in Elvetia si SUA se aloca peste 20.000\$, iar media in tarile OECD este de 10.655\$ (date la nivelul anului 2006). In Romania se aloca in 90-91, suma de **696\$** per student, iar in 99-00, de peste doua ori mai putin, mai precis, 307\$ (vezi figura 7). Orice comentariu cu privire la ordinul de marime al sumelor alocate este de prisos.

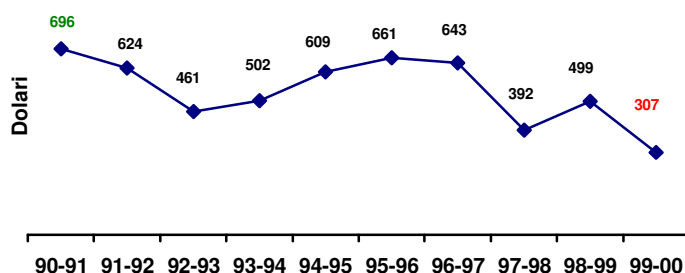

Figura 7. Scaderea de peste doua ori a costului unitar net alocat unui student echivalent (\$ / student echivalent – la cursul mediu anual), intre 90-91 si 99-00⁵.

De cea mai mare gravitate este tendinta de scadere a sumei deja ridicol de mici (696\$ in 90-91) catre o suma cvasinula (307\$ in 99-00).

Un alt indicator al calitatii invatamantului superior este “numarul de studenti straini” (figura 8). Si acest indicator exprima clar o scadere a calitatii, o provincializare respingatoare

⁵ dupa tabelul 2.2 din Miroiu A., Dinca G. [editori] *Politica finantarii de baza a invatamantului superior*. CENPO, Ars Docendi, Bucuresti, 2000.

a invatamantului nostru superior, tocmai in momentul deschiderii portilor care UE si lume in general.

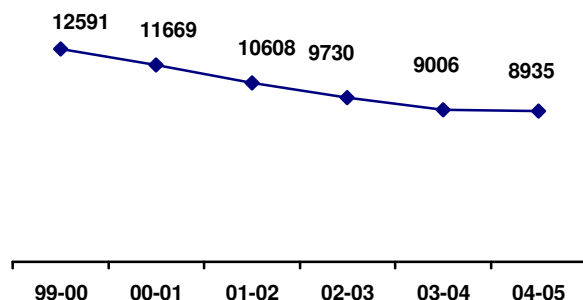

Figura 8. Scaderea continua a numarului de studenti straini intre 1999-00 si 2004-05.
(Anuarul statistic 2005, p.326)

Situatia absolventilor, in ultimii ani

Sa presupunem insa - pentru moment - prin absurd ca, in pofida a ceea ce spun acesti indicatori, sistemul de invatamant superior a facut totusi lucruri bune, cel putin, pe plan intern. De exemplu, in spiritul modelului din figura 1, sa facem ipoteza ca sistemul a livrat pietei, marfa de calitate sau, cel putin, marfa necesara.

Din nefericire, ipoteza livrarii de marfa de calitate catre piata se respinge cu inalt grad de certitudine daca trecem in revista doar cateva titluri de articole din presa legate de calitatea absolventilor facultatilor de drept, respectiv al facultatilor care pregatesc profesori:

- Pentru absolventii facultatilor de drept:

1. "Un singur admis la concursul de magistratura din 873 de candidati pe cca 700 de locuri". (Cotidianul, Narcis Iordache, 24 mar 2005)
2. "Situatie dezastruoasa la exemenle pentru admiterea in Magistratura. Pentru a doua oara la concursul organizat de Institutul National al Magistraturii, se intampla ca doar un singur candidat sa fie admis". (<http://www.protv.ro/>, 17-iun-2007)
3. „Examenului de definitivat pentru intrarea in Baroul Bucuresti a inregistrat cel mai slab rezultat din toate timpurile. Potrivit portalului de stiri juridice **Juridice.ro**, doar 49% dintre participanti au trecut examenul. HotNews.ro.” (George Florea, 09 iun 2007)

- Pentru absolventii facultatilor care pregatesc profesori:

1. "Peste 40% din candidatii la titularizare au picat cu note sub patru." (<http://www.online.ro/timpolis/856/>)
2. "Jumatate dintre profesori, corijenti la titularizare." (www.cotidianul.ro - Marti, 26 Iulie 2005)
3. "7.000 de profesori «corijenti» vor ramane la catedra." (25 Iulie 2006 Evenimentul Zilei)

Si ipoteza livrarii catre piata de "marfa" necesara, fara a lua in considerare si calitatea, este respinsa la fel de dramatic. Iata cateva titluri referitoare la absolventii facultatilor de medicina:

1. "Inflatie de medici someri in Romania". "Peste 5000 de absolventi (dintre cei 8500 care au candidat) au fost lasati pe dinafara de numarul extrem de mic de locuri disponibile" si anual, cele peste 20 de facultati de medicina din tara scot peste 2500 de absolventi pe an. (Cotidianul, Bogdan Perdivara, 03 aug 2004)
2. "Municipiul Targu Mures are de doua ori mai multi dentisti decat media europeana." (*Rompres* 14 Februarie 2007)
3. "Romania are cei mai multi absolventi de medicina dentara (din Europa) Luni 13 Februarie 2006." (www.forumul-academic-roman.org)

In mod evident, este vorba de o productie de medici pe stoc.

Exemplele pot continua din abundenta. Cea mai simpla si naturala explicatie a acestui dezastru este lipsa buclelor de reactie. Nicio universitate si nici ministerul educatiei nu au urmarit sistematic soarta pe piata a produsului lor si nici ce se intampla in interior, in lumea studentilor pentru a afla mai repede ce defecte are procesul. S-au comportat ca niste fabrici, respectiv o industrie, care produc fara sa le intereseze daca produsele lor sunt cerute de piata si care este calitatea acestora. Nimeni nu a observat sau nu a fost interesat sa vada ca in locul pietei artificiale, planificate socialist, a inceput sa se formeze o piata libera care trebuie urmarita in mod continuu si cu profesionalism. Institutiile statului (ministerul si universitatile de stat) s-au dovedit incompetente si iresponsabile. Acum, cu o enorma intarziere, a aparut si un semn bun, dar din partea societatii civile care, prin presa si unele organizatii neguvernamentale au constituit aceasta *bucula esentiala de feedback*, ce-i drept nu sub o forma sistematica, organizata, ci ca semnale de alarma date in presa, dupa regulile acesteia. Presa vizeaza adeseori senzationalul, iar invatamantul superior abunda de absurditati ori abuzuri flagrante. Universitatile inasa, nu par a da semne ca-si pun serios problema urmaririi absolventilor, a produsului muncii lor.

Starea actuala a studentilor

Bucula de reactie scurta, semestrială, din partea studentilor a fost tratata, de regula, fie cu indiferenta, fie pe sistemul "radio sant". De foarte curand, a inceput sa fie considerata institutional dar intr-o forma netransparenta, suspectabila de manipulări clientelare: opiniile studentilor despre fiecare cadru didactic sunt date in scris, fara semnatura, la sfarsitul cursului; sunt centralizate de seful ierarhic si rezultatele sunt accesibile numai acestuia si cadrului didactic respectiv doar prin sef. Asa spune metodologia.

Practic, nu exista niciun feedback transparent. Nimeni, inafara de sef, nu stie ca parere au studentii despre fiecare cadru didactic in parte. Astfel, studentii nu pot verifica daca la cadrele didactice a ajuns parerea lor adevarata sau parerea sefului sustinuta, chipurile, prin "opinia studentilor". Este o forma de manipulare care deturbeaza principiul sanatos de

exprimare a opiniei studentilor ca parteneri ai procesului de invatamant cu drepturi de consumator, catre o forma de intarire a puterii “baronilor locali”. Este de presupus ca acele cadre care nu fac parte din clientela, vor primi atentionare si calitative slabe din partea sefului, pentru ca – vezi Doamne - studentii ar fi fost nemultumiti, desi situatia ar putea fi tocmai inversa. In schimb, cei din clientela ar putea fi avertizati sa-si corecteze aspectele semnalate de studenti, dar ar fi evaluati de sef ca si cand studentii i-ar fi considerat fara nicio pata. Trebuie sa se conceapa o formula transparenta, in care atat studentii cat si cadrele didactice evaluate sa poata controla veridicitatea datelor. Altfel, simpla suspiciune va distruge acest element vital de control. Suspiciunea este justificata, intrucat prea multe persoane au ascensionat prin plagiat si deci, pentru conservarea puterii vor apela la alte manevre necinstite. In plus, in practica au aparut deformari care transforma acest mecanism de feedback, rau gandit, intr-un instrument de scadere si mai mare a calitatii pregatirii. Unii profesori, care se simt “tari pe pozitie” incalca grosolan spiritul acestui mecanism de feedback si, la examen, o data cu subiectele de examen dau studentilor si chestionarul de evaluare a cursului avand grija ca subiectele sa fie cat mai usoare pentru a “cumpara” studentii. Multi studenti, spre cinstea lor, nu “inghit momeala”.

Starea fizica si psihica alterate

In ultimii 4-5 ani am observat o scadere accelerata a performantelor studentilor mei din anii mici. Performantele se refera atat la nivelul cunostiintelor lor din liceu si semestrele precedente, cat si la nivelul capacitatii de a se mobiliza pentru invatatura. Capacitatea de mobilizare s-a redus din mai multe cauze. O cauza este raspandirea in masa a unei slabe motivatii: din ce in ce mai multi fac facultatea doar pentru o obtine o diploma si atat. Alta cauza ar putea fi un *fond biologic alterat* de „minunatele conditii” oferite de regimul Ceausescu in anii cand s-au nascut si au parcurs procesul de crestere-dezvoltare. Aceste generatii au venit pe lume in anii cumpantei infometari din finalul dictaturii. (Sa nu uitam si faptul ca in universitati ajung acum aproape toti absolventii de liceu, ceea ce poate explica procentul mare de studenti cu aceasta nenorocire, de care nu sunt in niciun chip vinovati.) In fine, cauza cea mai grava si certa este educatia pe care au primit-o pana la intrarea in facultate si chiar in facultate. Au „beneficiat” de multi profesori slabi care i-au lasat sau chiar i-au incurajat sa copieze, sa „arda gazul”, sa se „distreze” in timpul sau in locul orelor etc. Parintii – din cauza „capitalismului salbatic” practicat pana acum - au fost foarte putin prezenti in viata lor, fiind ocupati sa munceasca doua sau mai multe „joburi”, fie pentru supravietuire, fie pentru inavutire. Multi parinti au plecat peste hotare si le trimit bani mai multi decat parintii

ramasi in tara, dar educatia a ajuns in seama rudelor sau a strazii. In ultimele 3 promotii la o universitate de stat, candva de mare valoare, am detectat un procent de 12% studenti care au sau sunt suspecti de deficit de atentie cu sau fara hiperactivitate (celebrul ADHD⁶ sau ADD). Practic, nu se pot concentra mai mult de cca. un sfert de ora.

O alta problema care ameninta sanatatea fizica si psihica a intregului tineret, inclusiv cel universitar, este problema fumatului. Nu am intalnit cercetari serioase in acest sens, dar observatia de zi cu zi indica un numar important de fumatori printre studenti si un numar si mai mare de fumatori pasivi, in special in camine. Este o problema grava de sanatate a tineretului, nu numai fizica, ci si psihica: fumatul creaza dependenta si se difuzeaza prin spirit de imitatie si „de gasca”, respectiv prin trecerea de la fumator pasiv la fumator activ. Este o poarta larg deschisa catre consumul de alte droguri⁷. Toate acestea, cuplate cu educatia extrem de deficitara, fac din tineret o categorie cu mari sanse de degenerare. Cupland aceste observatii cu faptul ca populatia Romaniei este in declin demografic de 17 ani si deci, ponderea tineretului – forta de munca a viitorului - este din ce in ce mai mica, inseamna ca in viitorul mediu si mai indepartat, intreaga natiune va avea mari probleme de asigurare a existentei, chiar daca se prevede o imigrare masiva⁸.

In anii 90, un cadru didactic universitar daruit trebuia sa aiba grija sa pastreze stacheta pentru toti studentii cat mai sus si sa acorde o atentie deosebita varfurilor care s-au dovedit varfuri chiar si pe piata educationala din vest. Acum inasa, acelasi cadru didactic trebuie sa gaseasca solutii miraculoase de „lejerizare” a materiei, minimizand pierderea esentialului si sa se concentreze cu mijloace pedagogice, didactice si chiar psihoneurologice ultramoderne asupra copiilor ajunsi, fara vina lor, in cealalta extrema.

Aceste observatii nu sunt rezultatul unui studiu populational ori printr-un esantion alcatuit dupa toate regulile statistice **corect aplicate**. Sunt observati personale confirmate inasa de multi colegi. Ele trebuie sa constituie urgent un punct de pornire pentru o verificare stiintifica a unor ipoteze care, daca se vor confirma si nu se vor lua masurile adecvate, vom avea intreaga raspundere a distrugerii viitorului copiilor nostri si al nostru deopotriva.

⁶ Psihiatrii estimeaza la 8% procentul de copii cu probleme de concentrare, procentul fiind in crestere. (Al VII-lea Congres al Societății Naționale de Neurologie și Psihiatrie a Copilului și Adolescentului din România. 24 septembrie 2007. <http://www.antena3.ro>)

⁷ “Agenția Națională Antridrog confirmă, numai în Capitală, peste 24.000 de consumatori de droguri.” (24 septembrie 2007. <http://www.antena3.ro>)

⁸ Institutul European prevedea, in 2004, ca dupa aderarea la UE, Romania va deveni atat exporator cat si importator de forta de munca. Imigrantii vor avea inasa un nivel de educatie, o pregatire profesionala si un potential creativ mai reduce decat autohtonii. (Adevarul, 30 iulie 2004). Dimpotriva, multi emigranti fac parte din elitele profesionale si tineret.

Starea morala a studentimii este afectata profund de un amestec de coportamente nocive, proprii acestor generatii – ca forma de adaptare paguboasa la raul pe care l-a oferit societatea noastra in acesti ani - si preluari de „rele” ale generatiilor noastre: „studentie pentru protectie sociala”, „studentul afacerist”, „studentii baieti destepti” si „organizatii studentesti dupa modelul organizatiei comuniste”

Studentie pentru protectie sociala

Acest fenomen imbraca cel putin doua forme: (1) student care s-a inscris la facultate de stat sau la master (fara taxa) pentru facilitati – bursa, gratuitati sau reduceri, camin, statut, evitarea somajului etc. – si (2) persoana angajata care, pentru ca facultatea are exigente minime, face si o facultate in acelasi timp, pentru ca „nu-i asa, e bine sa aiba si o diploma”. Cei din prima categorie fac prezenta fizica daca li se cere, dar motivatia este insuficienta pentru a si invata. Reprezinta o forma de somaj mascat si vor deveni absolventi cu diploma someri sau nu, dar fara competente. A doua categorie apeleaza la clementa profesorilor, in privinta prezentei si chiar a pregatirii. Reprezinta o forta de munca, provizoriu fara studii superioare care, dupa obtinerea diplomei, vor avea o pregatire slaba pentru ca grija principala a fost asigurarea existentei, nu invatatura.

Fenomenul a fost observat si de fostul ministru, Mihail Hardau, care spunea ca „invatamantul romanesc nu trebuie sa mai fie o extensie a asistentei sociale”.

Studentul afacerist

A aparut si clasa studentilor care, observand ca exigentele sunt foarte reduse, se angajeaza, nu pentru ca nu ar avea din ce sa isi asigure existnta, ci pentru ca „nu-i rau sa stranga si ei ceva banuti pentru distractii, placeri etc.” Formula aleasa de acestia, in conditiile date, nu este de blamat. Este o forma de adaptare a noilor generatii la context. Este grava insa atitudinea unor studenti din aceasta categorie, care considera ca daca „lucreaza” trebuie sa fie tratati mai indulgent. Din nefericire, frica de a-i pierde ca studenti (indusa de finantarea globala) determina multe cadre didactice sa le acorde indulgenta ceruta. Evident, si acesti studenti, la absolvire vor avea o pregatire mai slaba, atat pentru ca nu au fost centrati prioritar pe invatura, ci pe afacere, cat si pentru ca au fost tratati cu mai multa indulgenta decat indulgenta, deja exagerata, cu care sunt tratati toti studentii.

Studentii „baieti destepti”

„Baietii destepti” fac doua facultati ori mastere in acelasi timp. In anii 90 faceau acest lucru persoane foarte bine inzestrate, inclusiv cu bun simt. De regula, nu se stia la o facultate

ca urmeaza, in acelasi timp si o alta facultate. Acesti studenti deosebiti, faceu eforturile necesare pentru a fi chiar printre primii clasati la fiecare dintre facultati. Deabia cand catre finalul studiilor se afla de efortul lor, cu totul remarcabil, care era facut pentru de a-si dubla sansele pe o piata a muncii putin predictibila la acea data.

In ultimii ani, desi piata a inceput sa fie mai predictibila, numarul celor care fac doua facultati sau mastere in acelsi timp a crescut, din doua motive: (1) mai toate facultatile au ajuns sa aiba exigente din ce in ce mai reduse si (2) a aparut categoria „baietilor destepti” in randul studentilor. Un „baiat destept” se inscrie la doua facultati si are grija sa atraga atentia profesorilor din ambele parti, inca de la inceput. Apoi, incepe sa lipseasca la ambele facultati sub pretext ca are ore in cealalta parte. Practic, face efort mult mai mic decat cei care „n-au scuza ca sunt ocupati si la o alta facultate” dar, in final, se alege cu doua diplome. Marea masa a profesorilor ii „inteleg” pentru ca nu vor sa fie acuzati de conducere, mai mult pe tacite, ca au „gonit” un student si ca, astfel, periclitizeaza finantarea. „Baietii destepti” sunt viitorii absolventi cu cele mai multe diplome dar si cu cea mai slaba pregatire. Ei urmeaza exemplul profesorilor lor de succes care au un CV plin de atestate si titluri dar nu si de competente. Multi din acesti baietii destepti se vor incadra ca profesori de liceu sau gimnaziu caci, acolo avand dreptul sa tina ore din mai multe materii, vor avea cea mai mare stabilitate. Fiind inasa cei mai incompetenti vor amplifica gradul de distrugere a generatiilor viitoare.

Fenomenul „organizatii studentesti dupa modelul organizatiei ceausiste”

In presa sau prin observatie si testare personale, nu am intalnit nicio organizatie studenteasca care sa opereze altfel decat dupa modelul organizatiei ceausiste. Adica, organizatia studenteasca (1) simuleaza doar, participarea la conducerea universitara, fiind inasa manipulata de conducatorii reali, (2) conducatorii ei se multumesc cu avantajele repartizarii in camine, distribuirii biletelor de odihna mai ieftine etc. (inclusiv cu aspecte tipice coruptiei, dupa modele observate in jur).

Nu va trece mult timp inasa pana cand se va atinge numarul critic de studenti care vor realiza ca, in societatea capitalista in care am ajuns, dominant este **interesul**. In consecinta, fiecare trebuie mai intai sa-si determine cat mai corect interesul si apoi sa gaseasca forma cea mai eficace de a-l atinge. Vor realiza ca o organizare autentic independenta le va da o mare forta pentru a obtine un invatamant superior care sa-i faca **competitivi pe piata interna si chiar cea europeana**. Acest interes este in primul rand al lor. Pentru succesul actiunii va trebui sa-si identifice corect adevaratii aliati si, bine inteles, dusmanii. Intr-o societate in drum spre democratie, exista posibilitati nelimitate de organizare independenta. Modelul german de

ultima ora (sept. 07) ar trebui sa ne dea de gandit, inclusiv cu privire la nivelul invatamantului intr-o tara de varf a UE. In Freiburg, noua elevi de 18 ani si-au deschis propria scoala, au angajat profesori si si-au construit propriul curriculum. Parintii i-au finantat cu o parte din bani, au apelat la sponsori si la credite bancare⁹.

Sistemul de valori

Punctul cheie al acestei situatii este reprezentat de sistemul de valori, respectiv motivatia pe care se centreaza cea mai mare parte a tineretului. Unul dintre marii mei profesori observa ca, daca generatia mea de studenti era venita la facultate ca sa studieze, actualele generatii au cu totul alte preocupari. Evident, cu exceptiile de rigoare. Aceeasi concluzie rezulta si din studii sociologice¹⁰.

Nu demult, spuneam ca notiunea de student nu mai exista, caci „student” inseamna cel ce studiaza. Exista insa, pana la licenta, „audienti cu sindrom transauricular” (ce intra pe o ureche iese pe cealalta), la master, „absenti”, caci la multe mastere prezenta lasa de dorit, multi din cei inscrisi fiind angajati, iar la doctorat ar trebui sa vorbim despre „delicventi” pentru ca exista doctorate cumparate si multe sunt plagiate. Gluma este de o mare tristete, iar cele trei categorii sunt in primul rand victime ale sistemului. Cum sa fii student cand nu ai dupa ce studia? Dotarea celor mai multe biblioteci universitare este sub limita imaginabilului (manuale din mijlocul secolului trecut, iar cele recente sunt in numar redus caci provin din donatiile unor profesori de vocatie – caci universitatea de stat X „nu are fonduri”). Acesul la INTERNET pentru studenti este ceva mai bun se pare, dar INTERNETUL este un „talcioac” si nu poate avea rolul educativ al unei biblioteci cu volume recente si reviste stiintifice la zi.

Centrarea studentilor catre orice alteceva decat catre studiu este rezultatul cel mai grav a 17 ani de tranzitie catre nicaieri, ca sistem de valori. Actualii studenti vin din familii care nu au timp de ei, din scoli generale si licee in care nici profesorii nu au timp de ei si intalnesc, in final, cadre didactice universitare din care, de asemenea, prea multe nu au timp de ei. Familiile nu au timp din cauza acestor „vremi” in care trebuie sa muncesti dublu sau triplu, fie pentru supravietuire, fie pentru a intra in clasa de mijloc. Profesorii din preuniversitar nu au timp, caci trebuie sa munceasca suplimentar pentru a compensa salariile de mizerie ca si cei din universitar care, in plus, pentru promovare trebuie sa se ocupe de contracte de cercetare si de publicistica, nu de studenti, conform paguboaselor criterii de promovare.

⁹ <http://www.evz.ro/article.php?artid=321707> si alte site-uri.

¹⁰ „peste 80% dintre dascălii intervievați spun că studenții vin la facultate slab pregătiți din liceu, iar jumătate dintre profesori consideră că elevii lor sunt în mică sau în foarte mică măsură interesați să învețe” (http://www.antena3.ro/index.php/forum/vdt/1-din-5-studenti-spune-ca-i-s-a-cerut-spaga_act_35653.html)

Deci nimeni nu se mai ocupa de educatia tineretului¹¹. Mai grav, invatamantul superior ofera prea multe „modele de succes” prin frauda intelectuala sau de alt gen¹². In acelasi timp, tinerii observa ca multe dintre cadrele didactice daruite profesiei sunt marginalizate. Astfel multi tineri devin deabusolati. Altii insa trec la imitarea retetei de succes si transporta raul mai departe in generatiile mai tinere. Cei mai competitivi, parasesc tara.

Ceva **instructie relativ buna** se mai face „pe ici, pe colo”. **Educatia** este insa la **cote negative**. Exista olimpici care au fost prinsi furand la magazine din vest. Copiatul este un „sport de masa” practicat la toate nivelurile, fiind ignorat, tolerat sau chiar incurajat de multe cadre didactice.

Unele semne incurajatoare

Ultimele generatii, desi mai slab pregatite, mai putin motivate si mai alterate ca sistem de valori *sunt*, in mod compensatoriu, *mai reactive, mai revendicative*. Acest lucru se intamplasi in sens bun, dar si in sens rau, daca profesorul nu are prestigiul moral si capacitatea sa ii convinga ca nu au dreptate, atunci cand nu au dreptate. Este foarte important, de asemenea, sa li se dea dreptate atunci cand o au, dar, din nefericire, putine cadre didactice au inaltimea morala si profesionala sa faca acest lucru, mai cu seama ca, pentru prea multi primeaza meschinul interes personal sau de „grup de interese”.

Din ce in ce mai multi studenti observa ca majoritatea facultatilor le ofera o instruire foarte indepartata de ceea ce urmeaza sa faca in profesie si, mai ales, faptul ca in Europa facultatile te formeaza pentru piata muncii. Creste, deci, numarul studentilor care incep sa relizeze ca, mai important decat diploma, este ce stii sa faci.

Un al aspect tonic este acela ca *studentii simt ce este corect si bun pentru formarea lor*. De exemplu, daca un cadru didactic imprima o atmosfera de seriozitate si corectitudine, marea majoritate a tinerilor respecta noile reguli si iau atitudine impotriva colegilor care incearca „din inertie” sa copieze.

Inchei referirile la starea actuala a studentimii cu observatia esentiala ca *studentii nu au nicio vina* pentru tendintele negative semnalate aici. Au fost neglijati si chiar manipulati. Vina intreaga este purtata de generatiile in plina maturitate si cele pornite sau iesite la pensie iar, in cadrul acestora, raspunderea revine diferentiat, in mod proportional cu pozitia ocupata.

¹¹ inafara de strada si presa de larga circulatie. Cea din urma urmareste insa preponderent audienta sau tiraj si, deci cauta, mai de graba, senzationalul decat ceea ce ar fi educativ. Este adeseori un cultivator al proastelor modele, a ceea ce „cumpara” vulgul.

¹² “Escrocheria academica (teze de doctorat realizate prin plagiat si compilatii), sarlatania stiintifica (inmultirea tratatelor de specialitate prin plagiat, autoplariat si falsificare de date stiintifice) si mediocritatea savanta sunt dimensiunile acestui fenomen.” Ziua 22-06-06.

Societatea civila trebuie sa creasca presiunea pentru a impune principiul ca o functie de conducere iti aduce si responsabilitati, nu numai avantaje. Trebuie insa, in acelasi timp, ca si **studentimea** sa inceapa sa devina un **partener responsabil** si cu un cuvânt in destinele sistemului universitar romanesc, **de greutate proportionala cu interesul sau**.

Ipoteze explicative

Cum a fost posibila o asemenea crestere maligna a invatamantului superior, o asemenea aberatie atat de evidenta si pervizibila inca din primii pasi?

Iata cateva considerente care sper sa explice, cel putin partial, fenomenul.

Dominanta conjuncturocratiei

Dupa 1989 piramida puterii, cu sotii Ceausescu in varf, s-a spart intr-o multime de piramide mici, pentru ca atat modelul conducerii dictatoriale cat si modelul supunerii fata de un dictator au fost indelung exersate. De regula, noii mici dictatori, "s-au autorecrutat" dintre cei care au fost la locul potrivit la momentul potrivit si au in personalitate trasaturile de dictator. Altfel spus, micii dictatori sunt produsul aproape exclusiv al conjuncturii. Acest fenomen s-a produs, din nefericire, si asupra sistemului universitar, pentru ca acesta a pierdut, o data cu o parte importanta din "crema universitara" care a emigrat, si spiritul academic. Vom aduce, in acest sens, un argument de netagaduit in capitolul intitulat "Politica salarizarii". Deci, imediat dupa 1989, sistemul universitar si-a redus substantial capacitatea, iar meritocrazia s-a redus in favoarea unei *conjuncturocratii*. Aceasta, sub comanda politicianilor a produs aberatiile semnalate mai sus si rezumate in comentariul de sub figura 9.

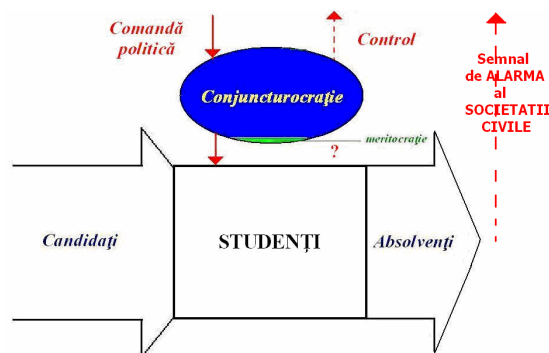

Figura 9. Situatia, ca tendinta, dupa decembrie 1989 pana in 2004: scadere drastica a meritocrației didactice prin emigrare sau migrarea in alte domenii (-); crestere aberanta a numarului de persoane denumite studenti; lipsa selectie admitere (+); lipsa selectie pe parcurs¹³ (-); cresterea nesanatoasa a nr. persoane cu titluri didactice si functii de conducere prin conjunctura dictata politic („conjuncturocratie”) (-); lipsa retroactie din proces (?)

¹³ Selectia este nula pe parcurs din cauza finantarii globale. Sistemul evita eliminarea studentilor neperformanti pentru a se conserva normele profesorilor. Evident, abandonul voluntar nu este figurat, fiind nesemnificativ.

Rezultat: **absolventi zero selectati, cu diploma majoritar fara acoperire in competente (---)**

“Opera” policienilor si a conjucturocratiei universitare nu ar fi fost posibila daca publicul larg n-ar fi fost “pregatit” – a se citi maipulat - de multe decenii inainte si daca societatea civila ar fi avut un cuvânt important in fata maselor.

Sa analizam mai detaliat ce s-a intamplat.

Proliferare maligna de universitati, facultati si studenti s-a desfasurat o data cu *doua procese*, care au fost potentate prin *politica salarizarii* si *politica promovarii cadrelor*. Cele doua procese au fost: *aparitia universitatilor private* si *cresterea exploziva a numarului asanumitelor “universitati electorale”*. Ambele procese au fost posibile pe baza a ceea ce am numit « apetit patologic pentru diplome universitare », apetit indelung cultivat de propaganda comunista, asa cum am aratat mai sus. La acest lucru s-a adaugat intarzierea “bine dirijata” de formare a pietei libere a muncii. Oamenii si-au spus, pe buna dreptate, “de ce sa fie somer copilul meu cand, pana se limpezesc apele, il pot da la studii superioare?”. Cand au observat ca majoritatea acestor copii au ajuns someri cu diploma, era deja prea tarziu.

Aparitia universitatilor particulare

Primul proces, cronologic vorbind, a fost aparitia particularelor ca fenomen, cel puțin aparent, firesc in conditiile tendintei de evolutie catre o economie de piata. S-a produs ca un amestec foarte eterogen de rau si de bine. Lozinca implicita care a atras clientii a fost “De ce sa dati bani pe meditatie si sa *riscati* sa nu intrati la facultate, cand puteti sa ne dati noua banii si sa obtineti *fara risc* diploma.” In acelasi timp, primii ani au fost caracterizati de o emulatie produsa de profesori si studenti entuziasmati de noul cadru. Multi profesori erau cadre capabile profesional alungate din universitatile de stat pe criterii politice, antipatii personale sau profesionisti entuziasti. Cunosco unii absolventi ai unor asemenea universitati care acum lucreaza in cercetarea de varf mondiala. In anii urmasori, universitatile particulare au evoluat intr-un sens sau altul, adeseori fluctuant, caci au, din principiu, handicapul dar si avantajul nongraturitatii studiilor. Din pacate, nici societatea noastra, nici universitatile nu au ajuns la o maturizare, caci nongraturitatea studiilor este cand handicap cand avantaj al institutiei sau al studentilor. Este handicap, caci baza de recrutare este mult mai restransa si, din pacate, multi studenti considera ca platesc obtinerea diplomei, nu studiile – asimilarea de competente. Este avantaj, caci incep sa apara oameni normali care realizeaza ca orice serviciu trebuie platit si, prin urmare, se mobilizeaza sa invete, ca sa nu dea banii degeaba. Aparitia particularelor a dat

semnalul imploziei pietei meditatorilor¹⁴ care, așa cum am arătat mai sus, avea un rol pozitiv în creșterea calității pregătirii.

Proliferarea “malignă” a universitatilor electorale

Al doilea proces, ca apariție în timp, a fost explozia de universități electorale. Vom arăta că acest proces a avut o acțiune cu mult mai nefastă decât apariția particularelor. A început, foarte probabil, pentru că s-a observat că particularele “au prins”. Acesta a fost semnul că piața este avidă de universități. Acest lucru a fost speculat de mulți politicieni care, neavând ce să promită, s-au angajat să înființeze universități în cele mai bizare locuri. Electoratul, la rândul său, și-a văzut mai ușor, mai ieftin și mai rapid realizabil, “apetitul patologic pentru diploma universitară”. Lui badea Gheorghe i s-a explicat că nu mai trebuie să cheltuiască cu deplasarea și gazduirea copilului la o departare mai mare de casa, iar el și-a zis că, astfel, va fi mai aproape de profesori pe care îi va putea convinge mai ușor, cu o gasca sau alte “atentii”, să fie mai “înțelegători cu plodul”. Cu asemenea promisiuni, mulți politicieni au câștigat electoratul, motiv pentru care, în literatura internațională, aceste instituții sunt denumite “universități electorale”. Un singur lucru au “uitat” să explice politicienii respectivi: din ce fonduri se va face universitatea respectivă. Ce-i drept nici lui badea Gheorghe nu i-a trecut prin cap să întrebe și nici nu a fost sfătuit de nimeni să o facă. Ar fi aflat că fondurile sunt furate de la universitățile adevărate, mai toate înființate înainte de 89. Deci, ca se poate produce o inflație de universități, de studenți, de diplome. Adică, toate acestea pot scădea ca valoare până la desființarea conceptelor respective, ceea ce s-a și întâmplat, după cum rezulta din secile dar obiectivele date statistice. Altfel spus, **politicienii, care și-au asigurat votul cu universitățile electorale, au înlocuit câteva universități adevărate și competitive mondial cu o puzderie de “fabrici de diplome fără acoperire”**. O facultate de construcții, de medicină sau de farmacie care da aceste diplome fără acoperire produce în masă potențiali criminali. O facultate de drept, de administrație publică arunca pe piață, în acest fel, persoane incompetente¹⁵ iar facultățile care formează profesori distrug generațiile următoare.

¹⁴ A implodat piața “gri” a meditațiilor pentru admitere, dar s-a constituit o piață “neagră” a meditațiilor silite pentru promovarea disciplinelor în preuniversitar. S-a extins tipul de profesor care condiționează promovarea elevului de “cotizarea” la sistemul lui de meditații (personal sau al unui mediator recomandat de el). Se încalca o normă deontologică elementară care interzice să-ți meditezi proprii elevi: nu poți fi în același timp și antrenor (mediator) și arbitru (profesor la clasă). Este un conflict de interese care face să dispară posibilitatea verificării calității pregătirii prin nota la clasă. Un asemenea profesor este suspect că acordă notele pe bani, nu în acord cu pregătirea. Mai grav, elevii primesc de mici o lecție dură de imoralitate și corupție.

¹⁵ deci iresponsabile (Dan Manoleli, in letteris)

O analiza retroactiva a discursurilor electorale si a programelor partidelor ar individualiza vionovatii exploziei de universitati electorale. In plus, unele voci, pe buna dreptate, nuanteaza si mai mult responsabilitatile spunand, in plus, ca “universitatile care fac jocul clasei politice, se afla exact in pozitia colaborationistilor din perioada nazista”¹⁶.

Acest al doilea proces a fost mult mai distructiv decat aparitia particularelor pentru ca (1) este vorba de risipirea bugetului de stat nu a unor fonduri particulare; (2) invatamantul de stat detine, in continuare pondere semnificativ mai mare decat cel privat; (3) s-a distrus aproape total piata meditatilor, adica s-a inlaturat un factor care producea calitate; (4) a demobilizat candidatii sa se pregateasca, oricare avand asigurat un loc sau chiar mai multe. Altfel spus, concursul “Cine este **mai capabil si mai bine pregatit**” dintre CANDIDATII la invatamantul superior a fost inlocuit cu concursul “Care atrage mai **multi** studenti, indiferent de pregatire si capacitati” dintre UNIVERSITATI. Acest lucru a produs (a) **handicaparea studentilor**, caci sunt educati pentru o societate concurentiala prin ... lipsa de concurenta, si (b) **coborarea** stachetei (deci a **calitatii**) in universitati pana aproape de nivelul 0.

Acest concurs intre universitati de a “racola” cati mai multi studenti a fost impins pana la absurd, dupa 2000, prin legea finantarii globale. Aceasta prevede finantarea universitatilor de stat, doar pe baza numarului de studenti. Calitatea produsului universitatii respective, absolventul, nu are nicio importanta. De aici si goana “nebuna” dupa studenti, indiferent de calitatea acestora. In plus, s-a introdus si posibilitatea ca universitatile de stat sa primeasca si studenti cu taxa, peste cei finantati de la buget. Astfel, universitatile de stat dau atat mesajul clar ca statul nu le acorda prioritatea financiara cuvenita cat si semnalul limpede ca prioritatea lor este castigul material. Iata o proba dura a disparitiei spiritului academic.

Cel mai grav lucru este insa faptul ca aceasta degradare majora a calitatii invatamantului superior romanesc vine tocmai in momentul in care am fost acceptati in Uniunea Europeana. Astfel, universitatile noastre antrenate la concursul “care merge mai incet” intra in concurenta, pe o piata libera, cu universitati care, de sute de ani, s-au selectat prin concursul “care merge mai repede”.

Politica salarizarii, coruptia universitara si formarea clasei privilegiate

Politica salarizarii, trebuie analizata in doua etape: (1) pana in 2004, din “guvernarea Nastase”, si (2) incepand cu 2004.

¹⁶ Postat de Nicolae_Hurduc, 10 mar. 2006, 12:31AM pe Forumul Academic Roman.

(1) Etapa salarizarii unanime de mizerie

Politica salarizarii pana la guvernarea Nastase a potentat aceste devalorizari. Plata modesta sau chiar la limita subzistentei a determinat multe cadre didactice sa accepte ore suplimentare in noile universitati. Conflictul de interese a fost incurajat si ideea de “brand” a fost distrusa pentru a valida noile univesitati prin argumentul ca in ele predau multe cadre din vechile universitati. De acest lucru sunt responsabile cadre de conducere din universitati de traditie care s-au extins la universitatile concurente, uneori chiar in conducere. Tot acestia au fost primii care “au sarit peste cal” cu numarul de norme prestate si de functii de conducere platite, preluate in cumul. Au evoluat astfel catre inavutire, in contrast cu restul universitarilor. Se poate spune, pe buna dreptate, ca parte a conjuncturocratiei a inceput sa evolueze catre o *cleptocratie*. Argumentele sunt cel putin doua: (a) este imposibil sa prestezi mai mult de doua, trei norme la un nivel minim de calitate, ori presa, colegii si studentii au vazut “persoane de vaza” care pontau pana la 8 sau chiar mai multe norme, dar orele ori nu erau tinute ori erau facute de subalterni ori erau bataie de joc¹⁷ si (b) rezultatul conducerii universitatilor de catre aceste persoane era de calitate din ce in ce mai slaba, ceea ce devenit demult o constatare comuna.

Au inceput sa se introduca formule de definire a conflictului de interese dar, din pacate, niciodata nu s-a definit corect conflictul de interese, pentru ca definitiile au fost date in raport cu interesele celor aflati la conducere. *Conflictul de interese* apare doar atunci cand un cadru didactic preda la universitati care produc aceeasi categorie de specialisti. Daca insa viitorii absolventi nu se vor concura pe piata muncii, nu este un conflict de interese si este chiar recomandabil ca specialisti, mai ales in materii interdisciplinare - care, de regula, au alocate ore putine si sunt foarte rari - sa predea la mai multe universitati cu profil diferit. Poti preda atat la medicina, cat si la politehnica, caci absolventii respectivi nu se vor concura pe piata muncii. Acest lucru este pe de o parte necesar, caci este o criza de cadre in raport cu numarul de studenti - a se vedea figura 6. Pe de alta parte, aceste cadre didactice pot constitui un valoros element de legatura intre universitati cu profiluri diferite, care sa ofere ambelor categorii de studenti elementele atat de necesare viitoarelor cooperari in meserie.

Pe masura trecerii timpului si a deteriorarii sistemului universitar, *cleptocratia* a inceput sa se autodefineasca din ce in ce mai transant. Cateva titluri de articole de ziar sunt sugestive: “Rectorul penal”, “Rectorul milionar”, “Rector cu leafa de 117 milioane de lei

¹⁷ „Asistam astfel la situatii paradoxale, in care profesorii care tin ore si pe scara autobuzelor sau a trenului, dupa ce ca le tin prost din lipsa evidenta de timp, mai sunt si de 5-6 ori mai bine platiti decat colegii lor care desfasoara o activitate normala.” (http://www.gandul.info/2006-02-21/actual/autonomia_universitara)

vechi, lunar”, “Proector de 2 miliarde de lei/an”, “Salariu ilegal de 5.000 de euro pentru fostul decan”, “Mogulii Universitatii”, “Salarii de 1-3 miliarde lei vechi pe an (la univ de stat din Sibiu) in 2004” si multe altele.

O alta componenta definitorie a cleptocratiei este furtul intelectual, plagiatul, prin care au ascensionat mai repede pe treptele ierarhiei didactice si de aici in functii de conducere, daca nu le ocupau deja dinainte. Si aici presa este plina de cazuri de personaje de prima vizibilitate si nu numai: “«Regele plagiatorilor» se vrea judecator la CJCE” este un titlu edificator, iar din articolul “Raiul plagiatorilor”¹⁸ merita sa citam urmatorul paragraf: “Cu aproape sase luni inainte de a se integra in Uniunea Europeana, Romania a ajuns tara furtului intelectual.”...” Hora postcomunista a plagiatorilor din invatamantul universitar de stat si privat cuprinde academicieni, demnitari (parlamentari, secretari de stat), rectori, decani, sefi de catedra, profesori, conferentieri, medici, teologi, conducatori de doctorate, doctoranzi, magistrati, avocati etc.”

O alta forma de furt a fost “descoperita” cu intarziere de fostul ministru al educatiei, Mihail Hardau. Acesta spunea: ”Sunt cadre didactice care declara in propriul dosar de promovare in functie, articole si lucrari pe care nu le-au scris.” Figura 10 sintetizeaza situatia incepand cu 2004.

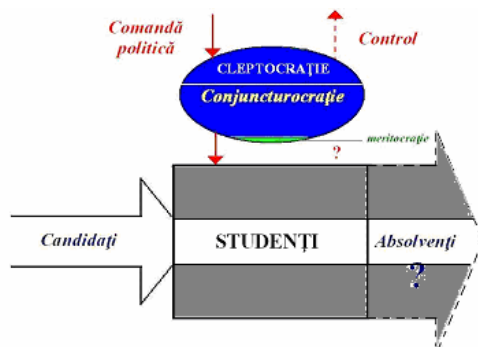

Figura 10. Situatia incepand din 2004: prabusire demografica dinainte cunoscuta: candidati sub numarul de locuri; dublare salarii exclusiv pentru varfuri, atestandu-se oficial clasa privilegiata a „profesorilor universitari”, parte din ei fiind inclusi in „cleptocratie” (---); soarta studentilor si a absolventilor doar cu certitudinea scaderii pregatirii aproape de zero. Concluzie: ipoteza unicului scop al plasarii clientelei confirmata sfidator si cu cinism.

(2) Etapa salarizarii de diferentiere a clasei privilegiate – dominanta cleptocratiei

Etapa a doua a politicii salarizarii a inceput imediat dupa singura Conferinta Nationala a Invatamantului Superior din Romania de dupa 89, tinuta in 2003. La aceasta s-a recunoscut ca « universitatile nu dispun de stimulente financiare adecvate pentru recrutarea si mentinerea

¹⁸ Ziu, 22-06-2006.

tinerilor universitari », si, in consecinta, guvernul Nastase anunta dublarea salariului doar pentru cei cu gradul de ... profesor universitar, care aveau deja cele mai mari salarii fiind, probabil, “tinerii universitari” !?. O minte sanatoasa observa ca masura frizeaza schizofrenia¹⁹. Nimeni nu a reactionat la asemenea aberatie si nedreptate care are consecinte dezastruoase asupra invatamantului superior. Aceasta este o dovada de netagaduit ca **spiritul academic este “exilat”**. Un adevarat profesor universitar stie ca munca didactica este o opera colectiva in care cei cu grade mai mici executa cel mai mare volum de munca. Ori in asemenea conditii, doar el este pus la adpost de mizeria unei remuneratii insuficiente, iar ceilalti sunt nevoiti sa munceasca mai mult de o norma ca sa-si asigure o existenta la limita. Astfel, profesorul universitar este translatat intr-o categorie privilegiata si pierde creditul moral de a le cere celorlalti sa se sacrifice pe altarul profesiei. Consecintele sunt dezastruoase: clientela baronilor locali forteza ultima limita a parvenirii - caci “se merita” (a se vedea figura 12) - procurand fondurile uriase necesare, prin “impingerea” inafara a celorlalti; universitatitile de traditie pierd cadre de valoare din gradele mici, care sunt “ajutate” sa se transfere la alte universitati; tineretul nostru de valoare perfectionat in vest “isi face de lucru” in continuare pe acolo. Se ajunge la rasturnari ale piramidei gradelor: mai multi profesori decat conferentieri, mai multi conferentieri decat lectori etc., ceea ce inseamna condamnarea la moarte a multor domenii prin izgonirea tinerilor si agonizarea accelerata prin marginalizarea sau excluderea celor care se ocupau de studenti inclusiv in locul baronilor si clientelei lor. “Semnalul” pentru acest comportament al baronilor locali a fost dat la inceputul anului 2004 cand, dupa ce “guvernul a anuntat marirea substantiala a salariilor profesorilor universitari... doua luni mai tirziu, multe universitati au fost obligate sa scada lefurile preparatorilor, asistentilor, etc., pentru a putea plati, in limitele bugetului existent, salariile profesorilor.”²⁰

In prezent, dupa unele corectii ale ordonantei din 2004 a guvernului Nastase, Ordonanta Guvernamentala din 2 feb. 07 oficializeaza, in continuare, statutul de clasa privilegiata al celor cu titlul de “profesor universitar”, legiferand coeficientii de salarizare minimi si maximi, functie de vechime (figura 11). Un grafic mult mai realist este in figura 12, desi discrepantele, in practica, sunt chiar mai mari pentru ca multi profesori, pe langa salariu, au acces si la indemnizatii de conducere de doctorate sau de conducere in

¹⁹ Din pacate, societatea noastra nu reactioneaza la asemenea aberatii deoarece, in perioada comunista, „schizofrenia” a fost atent cultivata in mase. Cine dintre cei mai in varsta nu-si aminteste de sedintele in care la analiza situatiei recunosteam un dezastru, pentru ca apoi, la capitolul proiect de masuri, sa ne luam cele mai fanteziste angajamente, in contradictie flagranta cu realitatea.

²⁰ (http://www.ziaruldeiasi.ro/cms/site/z_is/news/invatamintul_superior_in_colaps_115971.html)

structura universitara, contracte de cercetare “gras” platite²¹, poate si “comisioane” de la diverse firme de constructii, intretinere etc.

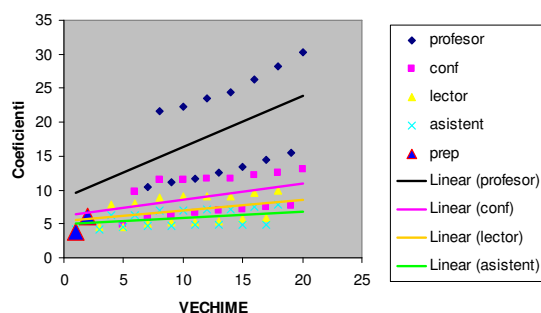

Figura 11. Coeficientii de salarizare minimi si maximi, pe functii, dupa vechime (solutie teoretica)

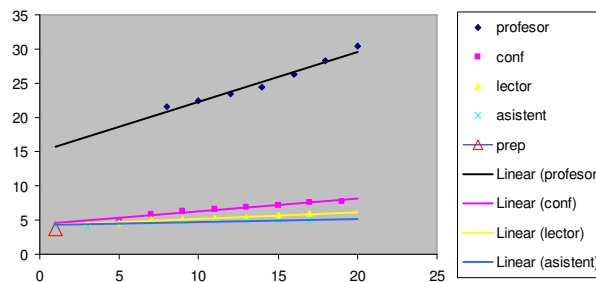

Figura 12. Coeficientii maximi pentru profesor si minimi pentru ceilalti, dupa vechime (solutia cea mai apropiata de realitate)

De fapt, toata aceasta noua politica salariala este dictata de interesele personale ale unor parlamentari. “Unii dintre „profesorii-parlamentari”..” reusesc sa stranga din normele pe care le au la diverse facultati dublul sau chiar triplul salariului care le revine in calitate de alesi in Parlament. Campionul absolut este Adrian Nastase, caruia calitatea de profesor i-a adus, potrivit propriei estimari, circa 850 de milioane de lei vechi in ultimul an fiscal declarat²².

Desigur, de aceasta salarizare onorabila beneficiaza si profesorii universitari de valoare, care merita toata cinstea. Numarul acestora este inasa sub masa critica pentru a impune spiritul academic de respect pentru cei cu grade mai mici si personalul tehnic, prin asigurarea unor castiguri decente. In schimb, prea multi din cei cu functii de conducere profita dupa modelul profesorilor-parlamentari si relizeza venituri pe care se tem sa le declare, desi Legea 115/1996 cu modificarile si completarile ulterioare ii obliga sa faca acest lucru „In baza legii, Ministerul Educatiei a pus in vedere rectorilor sa-si depuna declaratiile de avere, lucru care trebuia facut inca din 2004“ (s.n), spune Ion Ciuca, director in directia de invatamint superior din cadrul Ministerului Educatiei.²³

De maxima gravitate este faptul ca organele abilitate, o data sesizate, fie nu iau masuri, fie decid in favoarea cleptocratilor. Se da in continuare semnalul de putere exersat de secole pe aceste meleaguri: “puternic este cel care poate incalca legea fara sa fie pedepsit”. Altfel spus, de secole au existat doua clase: “smecherii si papagalii” dupa cum le denumea, inainte de 89, nepotul unui colonel de securitate. Puternici sunt “smecherii”, “baietii destepti”

²¹ “granturi preferentiale fara valoare, care asigura venituri unor profesori cu pile si relatii de douazeci de ori mai mari decit ale unui preparator sau ale unui asistent scolit prin universitati occidentale” Daniel Vighi, profesor la Universitatea de Vest din Timisoa – Cotidianul.

²² (http://80.86.106.144/articol_16410/grupul_profesorilor_de_lux_din_parlament_saluta_deschiderea_anului_universitar.html, 03 octombrie 2006)

²³ 6 Feb 2006 www.educer.ro (<http://www.cotidianul.ro/index.php?id=3926&art=9040&cHash=7702cd7a90>)

care pot eluda sau incalca legea, papagalii sunt ceilalti. Cred ca explicatia istorica a acestei dihotomii este data de faptul ca natiunea noastra, a avut prea putin timp soarta in propriile maini. Majoritatea timpului, fiind sub dominatii straine, s-au selectat cozile de topor care s-au interpus intre conducatorii externi si noi. "Au facut legea" pentru noi, caci ei s-au pus, deasupra noastra, cu sprijin strain. Nu i-am ales noi si, deci, nici nu puteam sa le cerem socotela. Acest lucru s-a intamplat si foarte recent, in toata perioada comunista. Din 2007 suntem insa in spatiul democratic al UE si avem sansa de a invata democratia, dar exista si pericolul ca istoria sa se repete prin constructia noii clase de smecheri. Din fericire, a doua varianta este atent supravegheata si respinsa de UE. Dar nu e suficient. E adevarat ca, pe termen lung, noii smecheri nu au sanse, dar problema noastra nu mai este directia evolutiei, ci rapiditatea. In acest sens, cele mai mari raspunderi le au institutiile (pentru problema noastra, universitatile) si, mai ales, societatea civila.

Coruptia universitara

"22% dintre studenți declară că cineva le-a cerut, cel puțin o dată în timpul facultății, cadouri, bani sau servicii...13% au recunoscut că au dat curs acelei cereri. În același timp, 23% dintre cadrele didactice declară că studenții le-au oferit bani, cadouri sau servicii. Dintre aceștia, 7% recunosc și faptul că au acceptat *mita*." Aceasta rezulta din sondajul Gallup 2007, comandat de Fundatia Soros²⁴. Evident, aceste date nu reprezinta decat "varful aisbergului".

Plagiatul pare o forma firava de furt: furt intelectual. In optica "sanatoasa", a celor care au scandat "Noi muncim, nu gandim!", un furt pe plan intelectual e o aiurela, caci "nu poti fura decat lucrurile pe care poti pune mana". Deci, o parte importanta din cei care au plagiat sau au lasat nesancionat plagiatul, fac parte din "oamenii de tip nou", formati sub Ceausescu. Multi conduc destinele universitatii romanesti, ceea ce nu s-a putut realiza pana in 89. Iata o extraordinara "razbunare a Ceausestilor".

Pe de alta parte "in spatiul UE, furtul intelectual se pedepseste drastic, atat prin legile penale si civile (ca delict), cat si de comunitatea universitara si academica"²⁵. Intrati fiind in UE urmeaza ca plagiatul sa fie sancionat. Deci, mentinerea in universitati si chiar in pozitii cheie a plagiatorilor, are o semnificatie limpede mafiota: sunt persoane santajabile, care, in consecinta, se comporta ca simple marionete in mana puterii oculte.

Traficul de influenta este un fenomen de amploare redusa substantial pentru ca miza este foarte mica: in defintiv, oricine poate fi admis si poate absolvi o facultate, un master sau

²⁴ (http://www.antena3.ro/index.php/forum/vdt/1-din-5-studenti-spune-ca-i-s-a-cerut-spaga_act_35653.html)

²⁵ Ziua, 22-06-2006

un doctorat, daca se inscrie si are ... rabdare. Desi amploarea este redusa, forta traficului de influenta este redutabila, caci daca i te opui apare o **reactie de sistem**. Acest lucru este foarte grav, mai grav decat tolerarea plagiatului. In cazul plagiatului, forurile sesizate ingroapa cazul si plagiatorul iese “victorios” pastrandu-si drepturile obtinute prin furt. In cazul sesizarii traficului de influenta la nivelul superior, se ajunge in timp la marginalizarea celui care a respectat legea oficiala, dar a incalcat “obiceiul pamantului”. Semnalul transmis este clar: puteti fura individual (ca forma de “libertate” !?), dar daca nu incalcati legea dupa cum spunem noi ... Deci nu legea conduce, ci “noi”. Altel spus, in cazul plagiatului in loc sa se excluda pe loc plagiatorul din sistemul academic, sau cel putin din colectivul respectiv, nu se intampla nimic sau plagiatorul este chiar promovat, in schimb, in cazul celor care demasca sistemul - plagiatul, traficul de influenta etc. - se iau masuri de marginalizare progresiva, in timp, adica planificate, intentionate. In locurile in care se vor identifica asemenea situatii, diagnosticul de “nod de coruptie” va fi cert. Pe baza aceasta, se vor descoperi multele fire acum ascunse, care au dus la degradarea sistemului de invatamant.

Promovarea in invatamantul superior

Promovarea a avut trei faze.

Faza “revolutionara”

Prima faza a fost dominata de “atmosfera revolutionara” din primii ani 90. Atunci asazisul “vid legislativ” a fost umplut de “decizii revolutionare”. Trei miscari au caracterizat perioada: (1) alungarea cadrelor didactice considerate compromise politic in regimul Ceausescu, (2) promovarea in functiile de decizie universitara a unui numar important de “revolutionari” si (3) “vanatoarea” de cadre didactice care sa inlocuiasca “crema” pierduta prin emigrare.

(1) Au fost alungate cadrele didactice care au indeplinit diverse functii politice in regimul anterior. Nu s-a tinut cont insa ca unele au facut doar figuratie, altele chiar au ajutat colegii in diverse situatii si, mai ales, multe dintre aceste cadre erau profesional valoroase. In plus, multe cadre, care ar fi trebuit sa fie in “lista neagra”, au devenit peste noapte cele mai revolutionare persoane si, din potentiali acuzati, au devenit cei mai ferventi acuzatori, unii cu buna credinta (cei democrati prin vocatie) altii dimpotriva (dictatorii refulati pana atunci). Consecintele pentru sistemul universitar au fost grave: universitatile de traditie au pierdut cadre didactice valoroase profesional iar in structurile de conducere ale acestora s-au infiltrat dictatori, viitori baroni locali.

Economia de piata care a inceput sa se instaleze in acei ani a adus insa o formula care a salvat o parte a acestor pierderi : s-au infiintat universitati private care au preluat parte din universitarii exclusi politic dar valorosi profesional.

(2) Perioada respectiva a fost dominata *explicit* de politic. Adica, functiile de conducere strategica (rector, prorector, decan, prodecan) au fost ocupate de regula de cadre didactice incadrate politic sau cu sprijin politic. Cadrele didactice au votat asemenea persoane caci, din experienta de dinainte de 89, au invatat ca doar cu sprijin politic ai putere si le-au dat puterea pentru a da sanse universitatii, respectiv, facultatii²⁶. In perioada respectiva, s-a practicat adeseori scenariul: intrare in politica, ocuparea sau nu a unei functii de conducere ministeriala data de pozitia politica, obtinerea votului pentru functia de conducere universitara, din care a urmat autopromovarea didactica. Astfel, au aparut multi profesori universitari noi, unii autopromovandu-se sarind peste treapta de conferentiar si foarte multi conferentieri autopromovandu-se profesori din functia de decan, prodecan, secretar stiintific etc.

Vor exista voci care, interesate, vor contesta aceasta prezentare, spunand ca (i) promovarile au fost facute prin concurs, (ii) concursul a fost arbitrat de o comisie si ca (iii) s-au aplicat niste grile, niste criterii. Este adevarat, toate aceste lucruri s-au intamplat. Cum insa, vom explica dupa ce atragem atentia la faptul ca pasul esential in promovare este la nivelul planului de invatamant si a statutului de functiuni, ambele fiind “la discretia” conducerii. Prin urmare, degeaba indeplinesti niste criterii de promovare daca in planul de invatamant nu exista ore suficiente pentru disciplinele in care ai competenta si daca in statul de functiuni nu apare, separat sau prin transformarea propriului post, pozitia superioara pentru promovare. Cea mai buna dovada a acestei afirmatii ar putea fi o statistica a promovarilor celor care au ocupat sau ocupa pozitii de conducere. Va apare clar “coincidenta” intre ocuparea functiei de conducere si promovarea. Aceasta statistica va fundamenta perfect termenul de “autopromovare”.

Revenind la punctele (i)-(iii) de mai sus, trebuie spus ca si toate aceste proceduri sunt de fapt la mana conducerii sau “conducatorului”. Iata numai o parte din variantele posibile sau intalnite in realitate. (i) Concursul se anunta pentru un anumit post. Postul este definit prin planul de invatamant si statul de functiuni care sunt, asa cum am aratat mai sus “la mana” conducerii. Aceasta poate combina disciplinele in asa fel incat numai persoana vizata sa poata candida. (ii) Comisia se stabileste cu acordul asa-zisului candidat (chiar daca nu este legal

²⁶ Sa nu uitam ca in perioada respectiva univesitatile de stat primeau finantarea pe baza de solicitare “fundamentata”. Era evident astfel, ca pozitia politica a conducatorilor era esentiala pentru obtinerea finantarii.

acest lucru). (iii) Grilele sau criteriile, la vremea respectiva, depindeau de domeniu si de comisie. In consecinta, calitatea profesionala si morala a membrilor comisiei inducea calitatea deciziei. La acest punct trebuie recunoscut atat faptul ca au existat comisii de valoare si tinuta academica cat si comisii care au cedat presiunii politicului atat din sfera partidelor la putere cat, mai ales, din sfera politicilor locale de “gasca”.

(3) Cadrele didactice universitare care au emigrat sau au plecat sa lucreze perioade mai lungi in vest au lasat un gol ce s-a umplut cu cadre din cercetare, din invatamantul mediu, dar si din alte surse cum ar fi: fosti activisti de partid, militieni etc. Este clar ca prima categorie a adus in general calitate la nivelul unei cercetari stiintifice serioase, dar si didactic in masura vocatiei profesionale a fiecaruia. Cei din invatamantul mediu au adus o consistenta experienta pedagogica, dar celelalte categorii au adus, in cele mai multe cazuri, elemente nocive invatamantului superior. Presa prezinta cazuri penale sau cel putin imorale de indivi de acest gen. O statistica amanuntita a provenientei actualelor cadre didactice universitare ar da masura in care o profesie de har, de vocatie, cu misiunea formarii noilor generatii a fost invadata de oportunisti, afaceristi, hoti, adica exemple negative pentru tinara generatie. Cei cu potential au fost adusi de noii conducatori fie din buna intentie, fie pentru a fi utilizati in scop personal, de exemplu pentru a le “dezvolta” CV-ul, ulterior autopropulsarii in varful ierarhiei universitare.

Faza consolidarii puterii

A doua faza s-a remarcat prin consolidarea puterii noilor conducatori prin diverse formule. Acest lucru s-a realizat prin mijloace specifice profilului moral al fiecarui conducator. Din nefericire, un numar important de cazuri au dat tonul transformarii noilor conducatori in baroni locali, adevarati feudali ai domeniului respectiv. Presa abunda in prezentarea unor asemenea cazuri. Baronul local si-a “castigat” acest statut prin exploatarea unor subordonați capabili profesional, dar care s-au pretat sa-i umple retroactiv CV-ul cu lucrari in care acesta apare drept coautor sau chiar unic autor fara a face mai nimic. Unele cazuri sunt usor de vazut, pentru ca despre seful respectiv se stie ca nu are competenta in domeniul lucrarii. In plus, multe asemenea lucrari sunt opere plagiate in diverse grade pana la copiere / traducere integrala. Si acest aspect a fost surprins de presa de larga circulatie dar masurile luate de institutiile abilitate au fost de consolidare a pozitiei acestor baroni locali, fapt de maxima gravitate. Semnalul pentru intreaga societate a fost clar: noii conducatori sunt deasupra legii. Oamenii au “inghitit” aceasta ticalosie din diverse motive. Cei care au participat la asemenea “opere” nu au reactionat pentru ca s-au constituit in clientela la

promovare a baronului respectiv. Ceilalti, fie au protestat in varii forme, fie au inghitit cacealmaua. Cei care au protestat au obtinut chiar efectul contrar : pozitia plagiatorilor s-a intarit, iar ei au intrat pe lista neagra a nonpromovarii si marginalizarii. Cei care nu au protestat (cei mai multi, din pacate) au invatat ca un atac pierdut este o intarire a pozitiei adversarului. Din nefericire, nu am invatat inca regula democratica ca sansele invingerii adversarului sunt legate de o **masa critica de luptatori uniti**. « Baronii » au intuit insa bine acest lucru si au avut grija ca permanent sa bage zazanie intre « iobagi ». Au aplicat schema multimilenara « divide et impera », in pararel avand grija sa dea vina tot pe subordonati, acuzandu-i de lipsa de « spirit de echipa ».

Pe scurt, a doua faza a consolidat in universitati un sistem mafiot: “il capo” impreuna cu clientela sa si restul lumii care, orice ar face, nu conteaza. Multe voci din interiorul sistemului sustin acest diagnostic inclusiv in presa²⁷. Extrem de ilustrative pentru sistemul mafiot de promovare sunt doua marturii. Un cadru didactic sfatuia un coleg cum sa promoveze, spunandu-i ca el, atunci cand astepta sa fie promovat, “ar fi fost in stare sa-i pupe si picioarele sefului pentru asta”. Un alt cadru, de curand promovat la titlul de profesor recunostea, intr-o discutie nonformala, ca pentru a obtine promovarea “a trebuit sa-l santajeze pe sef”.

In aceasta a doua faza, la promovare s-au adaugat criterii stabilite centralizat, ca dovada transanta ca academicul este reglementat de politic, contra naturii si legislatiei care afirma autonomia universitara. Criteriile impuse sunt, in mod evident, o facatura pentru a justifica post promovare baronii locali si clientela acestora si a opri accesul celorlalti la gradele didactice inalte. In primul rand, nu au nicio legatura cu cele doua bucle de reactie din proces, cu outputurile. Nu conteaza calitatea pregatirii absolventilor invatati de cadrul didactic respectiv, dovedita prin succesul acestora pe pietele muncii sau educationale adevarate, adica din vest si mai ales din SUA. Nu conteaza, de asemenea, daca studentii au fost convinsi de importanta disciplinei respective, daca considera ca au invatat ceva consistent si util de la candidatul la promovare precum si ca au fost evaluati obiectiv si corect. Nu conteaza daca au fost invatati sa nu copieze, sa nu plagieze, inclusiv prin exemplu personal. Conteaza aspecte colaterale care au legatura cu procesul formator doar in cazuri care, din nefericire, sunt rare

²⁷ “Invatamantul superior de stat abunda in contradictii: este paradisul unor clanuri care au pus mana pe institutii si s-au imbogatit, in timp ce studentii finanteaza din buzunar examene, adeverinte, inscrieri, restante; este dominat de "dinozaurii" academici care n-au publicat in viata lor un studiu cotate ISI, in vreme ce tinerii cu studii la Harvard sau la Sorbona sunt mentinuti ca asistenti cu 4-5 milioane salariu si norme supraincarcate.” (<http://www.ziua.ro/display.php?id=198084&data=2006-04->)

in Romania. Este vorba de activitatea stiintifica universitara²⁸. Mai precis, esti promovat didactic, nu pe baza activitatii pedagogice si didactice ci pe baza unei activitati publicistice, in particular in stiinta. Clientela baronilor a fost orientata sa punteze la aceste criterii, neglijand aproape total studentii. In plus, a contribuit la cresterea listei de lucrari ale baronilor. Un studiu asupra CV-urilor baronilor locali efectuat comparativ intre momentul cand s-au autopromovat la gradul de profesor universitar si momentul in care s-au impus criteriile nationale de acces la acest grad ar pune in evidenta doua categorii de impostori: cei care acum indeplinesc criteriile dure (pentru ca au pus iobagii sa le asigure) si cei, care nici macar acum nu indeplinesc criteriile, dar le pretind celorlalti. Sigur ar exista si categoria onorabila a celor care nu pot fi denumiti baroni locali pentru ca au indeplinit criteriile actuale, inca din momentul promovarii. Acest studiu ar da o masura exacta a ceea ce este putred si a ceea ce mai este inca sanatos in componenta de conducere a sistemului universitar.

Faza “eternizarii” la putere

A treia si ultima faza a fost declansata cu ocazia restructurarii de aliniere la cerintele Bologna. Cu aceasta ocazie s-a ivit prilejul “eternizarii” puterii baronilor locali si a clientelei lor. S-a creat o criza de ore prin trecerea de la 4 la 3 ani in primul ciclu, in care baronii si clientela si-au asigurat orele si chiar promovari, iar ceilalti, in special indezirabilii, cei care au semnalat aspecte nocive - plagiatul, doctorate invalide stiintific, lucrari asa-zis stiintifice cu date inventate sau furate, promovari pe baza unor carti cu grave erori sau cu referenti fictivi, trafic de influenta – s-au trezit cu norma descompletata sau au fost supusi unor presiuni pentru a-si cauta un alt loc de munca. Nu a contat faptul ca tocmai aceste persoane au asigurat consistenta procesului instructiv-educativ sau ca disciplinele lor si modul de predare au dat absolventilor sanse reale, confirmate pe piata euroatlantica. Dimpotriva, a contat in sens negativ. Aceste persoane trebuiau inlaturate caci sunt un pericol pentru baroni si clica lor. Desigur unii cedeaza iar studentii raman cu modelele de “succes” care ii pervertesc si ii condamna la sanse nule pe piata europeana din care acum facem si noi parte. In aceeasi “logica” se inscrie si refuzul primirii drept cadre didactice sau de promovare didactica la grade superioare a absolventilor nostri de valoare care au facut mastere si doctorate in vest. Problema este adeseori semnalata si in presa.

²⁸ Fostul ministru al educatiei, Mihail Hardau observa ca “majoritatea universităților au produs, în ultimii ani, sub cinci articole științifice la o sută de cadre didactice”, iar in Raportul Comisiei Prezidențiale se constata ca „performanțele cercetării noastre sunt extrem de slabe” si „administrarea cercetării e făcută, în mare parte, de persoane interesate în promovarea unor interese de grup, în dauna valorii științifice.”

Eternizarea la putere este pregatita si prin masuri de inchidere a accesului in clasa privilegita. Inchiderea se obtine instituind criterii de promovare la varf, care nu pot fi indeplinite, cu rare exceptii, decat de catre cei care sunt deja acolo. De exemplu, pentru pozitia de profesor apare cerinta²⁹ de a fi participat la minim 2 granturi/contracte de cercetare, având calitatea de director in ultimii 5 ani in cel puțin unul si cel puțin unul fiind internațional. Aceasta cerinta o satisfac mult mai probabil cei deja aflati in varf, caci „implicarea universitarilor români în proiecte internaționale este una inițiată de cercetători europeni aflați în căutare de parteneri. Decanii, șefii de catedră, secretarii științifici sunt persoanele pe care un cercetător din afara României, fără alte contacte în țara noastră, are probabilitatea cea mai mare de a le contacta pentru demararea de eventuale proiecte comune”³⁰. Prin urmare, aceasta cerinta promoveaza in pozitia de profesor, o conjuncturocratie nu o meritocratie, caci meritul existentei acestor proiecte este inafara tarii, iar preluarea lor este asigurata pe baza functiei de conducere, mai de graba decat prin merite stiintifice.

Exista, desigur, si cadre universitare de valoare chiar cu titlul de profesor – personal cunosc multe exemple – insa, din pacate, tendinta dominanta este data de ceilalti. Dovada, situatia cel puțin critica a invatamanului superior, situatie aproape unanim recunoscuta.

Cicluri vicioase si greseli capitale

(1) *Absolventii cei mai buni* – cati mai sunt, fie parasesc tara – foarte multi fara sa mai revina, caci sunt respinsi sau umiliti de sistem –, fie se angajeaza, in tara, in alte domenii decat invatamantul superior, impingandu-se astfel invatamantul superior catre o “moarte lenta”, prin senectute si nonvaloare. (2) *Absolventii buni* evita angajarea in invatamantul liceal si gimnazial, care este parazit si de absolventii mai vechi³¹. (3) In consecinta, *noii candidati la facultate* vin din ce in ce mai slab pregatiti, pe langa nemotivati din cauza lipsei de concurenta. (4) *Noii studenti* sunt rezultatul selectiei nule dintr-un liceu in care pregatirea e in cadere continua si care primesc in facultate o educatie negativa - vad ca succesul se asigura

²⁹ in ANEXĂ la O.M. nr. 5098/03.10.2005.

³⁰ “Sistemului universitar românesc. Opiniile cadrelor didactice și ale studenților”, Fundația Soros România, 2007.

³¹ « Numai în 2006 peste 9000 de profesori au renunțat la catedră și s-au îndreptat spre slujbe mai bine plătite. În nicio unitate de învățământ din mediul rural și în multe unități din orașe nu există personal didactic 100% calificat. În acest moment peste 30% dintre profesorii din școlile românești sunt suplinitori, iar majoritatea își schimbă anual locul de muncă, lăsând în urma lor elevi dezorientați. »- Angel Tîlvăr: - Ședința Senatului din 20 martie 2007.

prin fraudă sau obediența față de baronii locali³² – și o instrucție cvasinulă și inutilă în viață – cuvântul hotărâtor avându-l clientii baronilor locali, nu cadrele didactice de valoare.

(5) În aceste condiții, *tendința către dezvoltarea activității științifice universitare* prin granturi, mastere și “doctorate profesionale”³³ este sortită eșecului în cele mai multe cazuri. Aceasta, pentru că efortul investit în clădiri, echipamente, consumabile etc. pentru cercetare rămâne “în aer” deoarece componenta esențială – oamenii – tinde calitativ și cantitativ către zero. Din păcate, în multe cazuri se plusează în această direcție din considerente pur individualiste care sunt amplificate de posibilități de câștig material discrepant de mare față de activitatea didactică. Granturile aduc foarte mulți bani care provin fie din UE, ca politica a acesteia de atragere a noastră în circuitele sale, fie din surse guvernamentale (de exemplu, CNCSIS) în care baronii noștri locali beneficiază cel puțin de dămbovitenele “lanțuri de slabiciuni”. Și aici este loc de o solidă și foarte interesantă cercetare, cel puțin pentru a înlătura percepția publică foarte negativă. Prea mulți candidați la proiectele finanțate de CNCSIS consideră că nu sunt evaluate obiectiv. Cercetarea sociologică a Fundației Soros, prin institutul Gallup, oferă chiar o estimare a procentului cu această opinie.

(6) Legea finanțării globale și condițiile puse de minister pentru promovare didactică, introduse în condițiile proliferării maligne a numărului de universități au “potentat” scăderea calității în învățământul superior și degradarea morală. Iată cum: Numărul de locuri în învățământul superior a crescut permanent din 90 până la depășirea necesităților în 2005. Simpla creștere a numărului de locuri a redus concurența între candidați (până la zero și “mai jos”) și s-a ajuns la selectivitate nulă la admitere. Legea finanțării globale, care asigură finanțarea de la buget exclusiv pe baza numărului total de studenți, a asigurat reducerea la zero a selectivității și în timpul studiilor universitare, căci pierderea studenților pe parcurs a fost resimțită, în mod eronat, drept o amenințare la reducerea finanțării. Eroarea provine din faptul că universitățile au “gândit” că efectivul total de studenți trebuie să se distribuie de-a lungul anilor de studiu relativ uniform, ca într-un dreptunghi – câți intra în universitate, tot

³² „Educam juna generație în spiritul Cosa Nostra. Îi învățăm că e mai bine să spui ce spune bossul, care oricum e deasupra legii, să te aranjezi la rîndul tău dacă ti se oferă prilejul, să zici cu aer superior și obosit că în țara asta nu se poate face nimic și că românul e hot din naștere.” Daniel Vighi.

³³ Sustinem oficializarea denumirii de **doctorat profesional** acordat noii trepte de învățământ, pentru a o diferenția de vechiul doctorat, denumit de același autor, **doctorat științific** (Mihai KORKA. „Programele de studii doctorale din perspectiva procesului Bologna”. *Revista de politică științifică și scientometrie*, CNCSIS vol. III, nr. 2, 2005, pp. 65-76). Doctoratul științific (dinainte de 89 și cîțiva ani după) era o confirmare a maturității unui om de știință, în timp ce doctoratul profesional (din ultimii ani) este doar o treaptă de învățământ pentru un eventual debut în activitatea științifică. Dacă ținem cont că multe din aceste „doctorate” sunt bazate pe plagiat, date inventate sau sunt pur și simplu cumparate, vedem cum a „glisat” un titlu de valoare într-o hotie la drumul mare. Asistăm la o metastază a „modelului Elena Ceaușescu” în toată România.

atatia absolve. Au refuzat ideea³⁴ de a distribui acelasi numar total de studenti ca intr-un trapez, la intrare cu o baza mai mare decat cea a dreptunghiului dar cu o iesire mai mica pentru ca, in final, trapezul sa aiba aceeasi arie – numar total de studenti - ca si dreptunghiul (a se compara figura 9 cu figura 1). Deci finantarea globala, plus modul in care au aplicat-o universitatile au condus la selectie nula in timpul studiilor. La nivelul de baza, cel al profesorului evaluator, lucrurile se produc astfel: un cadru didactic care ajunge sa nu promoveze un student in final, dupa n examinari, este considerat de conducere o amenintare la adresa existentei universitatii respective si se iau masuri impotriva sa. Daca profesorul scade doar promovabilitatea la prima examinare, la a doua etc. dar in final ii promoveaza pe toti, atunci devine doar „oaia neagra” a colectivului didactic. Unii colegi il considera un „prost” pentru ca „pierde timpul” cu n reexaminari – dupa cum se stie neplatite -, in loc sa-i promoveze pe toti din prima examinare si sa se ingrijeasca de aspecte colaterale procesului de invatamant care i-ar aduce promovarea si / sau venituri consistente (publicare de articole, obtinere de granturi, gestiune administrativa). Alti colegi il considera un „pericol”, un exemplu contraindicat, pe care l-ar putea urma si ei. Astfel insa, ar rata promovarea pe criteriile „paguboase” pentru studenti si societate, valabile azi. In sfarsit, selectia nula ceruta de sistem in final, se obtine cu ajutorul multor cadre didactice care promoveaza integral studentii din prima examinare. Aceasta se obtine, din pacate in multe cazuri, prin copiat. Unii profesori ignora, altii tolereaza sau chiar incurajeaza copiatul pentru a obtine promovarea studentilor cu efort minim. Profesorii care au promovat prin plagiat considera, probabil, copiatul un simplu antrenament pentru „distinsii” lor urmasi plagiatori.

(7) In ultimul an, ciclul vicios generat de finantarea globala a intrat in faza paroxistica. Frica de a pierde din finantare - daca unii studenti abandoneaza studiile – a indus coborarea stachetei, studentii au speculat gresit viciul sistemului si au investit din ce in ce mai putin in pregatire. Astfel a crescut numarul cadrelor didactice care incep sa nu mai suporte dezinteresul sfidator al multor studenti³⁵ si „pica”, in sfarsit, la examene. Conducerile universitare intra in panica si recomanda reexaminari peste reexaminari si chiar sesiuni inafara sesiunilor. Se transmite, astfel, studentilor si mai transant, semnalul ca nu e cazul sa invete, caci va veni o noua sesiune si inca una si tot asa. Nu mai conteaza decat rabdarea. Apar si fenomene paradoxale. Plagiatori proaspat promovati in varf, deoarece acum nu mai

³⁴ pe care am propus-o in Dan MANOLELI, Alexandru ANDRASANU, Octavian CIOLPAN, Dan COGALNICEANU, Liviu DRAGOMIRESCU, Viorica GHINEA, Cornel RADU. *Sistemul european de credite transferabile în Facultatile de Biologie, Geologie si Geofizica, Geografie. Universitatea Bucuresti*, © Geomedia. Proiect Tempus CME-02108 / 96, Bucuresti. 1997.

³⁵ dezinteres pe care, de fapt, l-au cultivat pana nu demult,

sunt ocupati cu propria promovare, incep sa se ocupe de studenti – inclusiv avand grija sa nu copieze (ca ei). Descopera insa ca, in timpul cat i-au ignorat pe studenti, nivelul s-a prabusit.

(8) Imitarea fara discernamant a criteriilor de promovare didactica in invatamantul superior, din spatiul UE, este contraproductiva in conditiile noastre in care tineretul este practic neglijat de toti cei care ar trebui sa fie responsabili de educatia sa. O analogie cu domeniul muzical poate clarifica eroarea. Un **profesor adevarat** este un *dirijor*. Un **profesor bun doar la predare** este un *simplu interpret solist*. Un **cercetator-descoperitor** este un *compozitor de succes*. Evident, un cercetator care n-a descoperit nimic poate fi asimilat unui posibil compozitor. Din pacate, doar atat. Fiecare categorie cere talent si educatie specifice. Poti fi dirijor, fara a fi compozitor si invers. Desigur, exista si **profesori-cercetatori**, tot asa cum exista *dirijori-compozitori*. Frecventa ambelor categorii este insa redusa. In temenii acestei analogii, eroarea care se face este *promovarea dirijorilor dupa criterii adecvate compozitorilor*. De aceea, invatamantul nostru superior, in loc sa emane „muzica” produce, mai mult, muzica prost interpretata, sunete false, combinatii disonante si, pur si simplu *zgomot*. Suntem pe cale de a **distruge tot**.

(9) In opinia noastra aliniera la cerintele Bologna a fost acceptata prematur. Iata argumentatia: Invatamantul superior si cercetarea din Romania au o structura si o traditie de peste 50 de ani, foarte diferite de cele din UE. Structura traditionala de la noi acorda cercetarii loc separat, in timp ce in statele UE cercetarea se face de secole sub umbrela universitatilor. Dupa 89, la noi s-a pastrat aceeasi organizare dar, in mod cel putin neeconomic, s-a introdus cerinta dezvoltarii in paralel a cercetarii stiintifice universitare. Daca ar fi avut prioritate interesul national, si nu cel al unor politicieni-universitari (a se vedea si „tragerea spuzei pe propria turta” din politica salarizarii), s-ar fi fuzionat cercetarea cu invatamantul superior si posturile didactice s-ar fi scos la concurs pentru toti. In acest fel insa, conform criteriilor de promovare didactica pe baza activitatii stiintifice, ar fi castigat mai mult cercetatorii, care ar fi dovedit si aptitudini didactice, decat vechile cadre didactice. Unele din universitatile de traditie, care aveau deja cercetare universitara au dezvoltat-o. Este insa greu de crezut, ca au putut sa depaseasca ceea ce fac oameni selectati si indelung specializati numai pentru cercetare si care, in plus, se ocupa doar de cercetare. E posibil sa existe exceptii, dar atunci multi asemenea profesori au neglijat studentii. Ar putea fi una din cauzele prabusirii calitatii educatiei universitare. Se ignora faptul ca activitatea de cercetarea stiintifica s-a mondializat. Investitiile de varf se fac in cateva locuri din lume. De aceea, in lume exista un numar redus de universitati de cercetare, iar celelalte sunt focalizate pe predare. Cerinta cercetarii stiintifice fiind aplicata tuturor universitatilor din Romania, majoritatea acestora au simulat

cercetarea stiintifica prin organizari de simpozioane cu asa-zise comunicari. Practic, in loc sa se asigure mai intai educatia pentru toti studentii si apoi, sa se concentreze toate eforturile de dezvoltare a cercetarii doar in cateva specializari unde avem recunoasterea internationala³⁶, am ajuns sa simulam in masa o activitate rezervata elitelor. Am spus cateva specializari si nu universitati si nici macar facultati, pentru ca (a) performanta mondiala de varf nu se poate asigura la colective mai mari decat o specializare si (b) pentru ca sa se poata asigura performanta la nivelul unei specializari, este nevoie ca infrastructura pregatitoare (primii ani din facultate pana la licenta) sa aiba excelenta in predare, mai bine zis formare, nu in cercetare. Cu toate acestea, infrastructura pregatitoare ar trebui sa aiba o parte semnificativa de cursuri optionale pentru preselectia si pregatirea pentru succes in treptele orientate catre cercetare (master, doctorat). Altfel, mastererele si doctoratele nu au de unde sa adune studentii potriviti.

(10) Alinierea la cerintele Bologna s-a facut, cel mai frecvent, impotriva spiritului Bologna. Acesta stipuleaza mobilitatea studentilor si a cadrelor didactice. Mobilitatea poate avea loc daca exista planuri de invatamant asemanatoare in mare parte si are ratiune, daca restul este relativ specific unui grup de universitati. Partea specifica este de importanta fundamentala pentru ca ea este „attractorul” mobilitatii. Studentul solicita sa faca un semestru la universitatea X pentru ca vizeaza o anumita disciplina ce nu se ofera in universitatea sa si pentru ca la universitatea respectiva se preda la cel mai inalt nivel. In consecinta, universitatile de valoare si bine organizate au grija sa lucreze cu procente importante de cursuri optionale si facultative si, mai ales, sa conserve cursurile care s-au dovedit valoroase in pregatirea absolventilor cu succes in vest. La noi insa, se pare ca tocmai aceste cursuri sunt desfiintate. In schimb, sunt pastrate cu „sfintenie” cursurile celor cu functii de conducere. Acestea sunt planificate drept cursuri obligatorii plasate in norme de baza si vacante preluate tot de acestia³⁷. Astfel isi consolideaza siguranta locului de munca – chiar daca predau discipline de mult depasite sau inadecvate structurii Bologna. Adeseori obtin si castiguri suplimentare si, mai ales, scapa de pericolul concurentei celor care ar putea aduce, in fata studentilor, cursuri utile acestora. Sunt cazuri si mai grave in care sunt refuzate cursuri facultative oferite chiar gratuit. Unii conducatori universitari le resping sub pretextul ca s-au epuizat toate creditele, facandu-se ca nu stiu ca facultativele primesc credite peste numarul de credite obligatorii. Alti conducatori resping facultativele nenormate invocand argumentul ca

³⁶ A nu se intelege prin *recunoastere internationala* cazul colectivelor prinse in parteneriat cu vestul – pentru ca aceasta este politica UE – si care au doar rolul de a aduna date conform protocoalelor dictate din vest, adica sunt tratate drept colective de simplii tehnicieni, mana de lucru ieftina.

³⁷ O simpla statistica ar putea evidentia fenomenul precum si vinovatii.

planul de invatamant a fost deja aprobat, cand, de fapt, un curs facultativ nenormat este facut fara remunerare, iar consemnarea in diploma absolventului se face oricum peste numarul obligatoriu de credite. Respingerea facultativelor nenormate este deci un semn de conducere discreționara. Conceptul de curs optional este „rasuflat” in acelasi spirit „pur dambovitean”. In planul de invatamant apar, de exemplu, trei cursuri din care fiecare student ar trebui sa opteze pentru doua. Optiunea apartine insa conducerii care, practic, scoate un curs transformandu-le, astfel, pe celelalte doua in cursuri obligatorii. Se invoca lipsa de fonduri dar, mai de graba, este vorba de refuzul respectarii optiunilor studentilor si de frica de instituire a concurentei intre cadrele didactice, pe baze corecte. In consecinta, studentii nu au din ce alege si, astfel, ideea Bologna de „trasee de cariera”, este o vorba in vant.

(11) Decizia guvernului Nastase de remunerare discrepant superioara a pozitiei de profesor condamna invatamantul superior la o moarte accelerata prin imbatranire si indepartare extrema de la cerintele pietei muncii si ale UE. Iata cum. Pana la aceasta decizie, corpul universitar era relativ in „aceeasi barca”. Exista o anumita comunicare si se gaseau resurse pentru cursuri optionale, facultative si chiar angajarea unor cadre tinere. Dupa decizia Nastase, profesorii au trecut intr-o alta clasa sociala fata de restul cadrelor didactice si personalul tehnic. Trecerea nu s-a facut inasa pe baza principiului capitalist prin care ascensioneaza cel cu merite superioare in lupta pe o piata libera, ci printr-un rapt de la buget. Deci nu ar trebui sa ne mire daca va aparea o reactie sociala de tip marxist. Aceasta nu a aparut imediat dupa decizie si nici dupa pasul doi care a inceput sa produca efecte distructive de proportii. Este vorba de faptul ca remunerarea disproportionat mai mare a pozitiei de profesor a creat o „imbulzeala” de candidati la acest titlu in care deja „se calca pe picioare” in unele catedre. Atat persoane care s-au ocupat de studenti cat, mai ales, persoane s-au ocupat doar de propria soarta, indeplinesc criteriile de promovare complet neadecvate etapei in care ne aflam si, daca sunt din clientela detinatorilor de putere, reusesc sa acceda la titlul de profesor. Apar „profesori” dupa modelul „generali fara armata”, „generali facuti in timp de pace” sau chiar „generali din maiori care au omorat (in 89)”³⁸. Automat, necesarul de fonduri de salarii creste semnificativ. Pentru procurarea acestor fonduri nonclientela este impinsa sa plece, angajarea de tineret este redusa la zero iar ideea de curs optional, respectiv facultativ este suspendata. Prin urmare, raman in sistem doar „batranii” si ceva clientela obedienta, care pentru siguranta lor planifica doar cursuri obligatorii. Loc pentru tineri universitari, trasee individuale de cariera pentru studenti, discipline moderne utile pe piata muncii ... ZERO.

³⁸ <http://www.miscarea.net/1-eroii-revolutiei-din-decembrie.htm>

Faptul ca acest mers al lucrurilor nu este intamplator, ci este dirijat de sus, rezulta si din intentia guvernului de a anula limita de pensionare in invatamantul superior. Daca aceasta masura se va materializa in noua lege a invatamantului inseamna ca, in scurt timp, invatamantul universitar de stat nu va mai avea decat profesori universitari de varsta a III-a cu salarii enorme, de data aceasta, nu fata de ceilalti – deoarece va disparea aproape complet si clientela – ci fata de ceea ce produc social. Va fi foarte probabila o explozie sociala din cauza contradictiei intre castigurile mari ale profesorilor si oferta nula sau chiar negativa catre tineret.

Ce va urma

In primul rand declinul demografic va scadea drastic sursa biologica a candidatilor la invatamantul superior cu pocente mult mai mari decat cele din figura 13. Acestea sunt calculate in raport cu generatia de 19 ani in 2007, care a furnizat majoritatea candidatilor in 2007-2008. Procentele vor fi mai mari caci nu am luat in calcul mortalitatea, emigrarea si abandonul scolar din invatamantul preuniversitar.

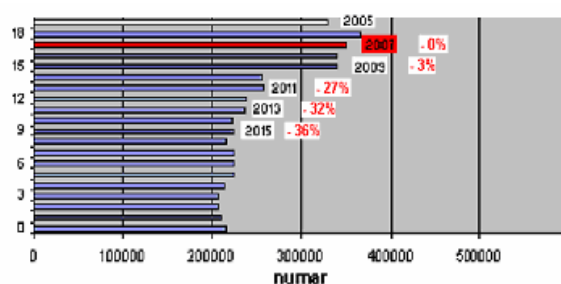

Figura 13. Sectiune din POPULATIA PE VARSTE LA 1 IULIE 2005 (Anuarul statistic 2006)

Procentele de scadere a candidatilor ar putea fi reduse prin imigrare – ne semnificativa deocamdata – si cresterea numarului de studenti straini dar care, conform figurii 8, are tendinta inversa. Se poate aduga un fenomen foarte recent: cei din clasa politica si administratie fara studii superioare incep sa se inscrie ca studenti³⁹. Modelul politicianilor de varf care si-au “tras” titlul de profesor, pentru onorabilitate si castig nemeritat a difuzat in jos.

In al doilea rand, o data primiti in UE, conditiile de acces la universitatile din Uniune au devenit mai accesibile. In aceasta situatie, este de prevazut ca o parte importanta din cei mai capabili si mai bine pregatiti dintre candidatii potentiali la invatamantul superior, vor alege universitati din vest. Fenomenul se va extinde si catre candidati cu performate normale,

³⁹ “La Primăria Berislăvești mai mult de jumătate dintre angajați sunt studenți, indiferent că aceștia au 20 sau 50 de ani.” (www.ziaruldevalcea.ro/index.php?ind=news&op=news_show_category&idc=4).

“Secretarul Primăriei Bozieni s-a înscris la o facultate de administratie publică • acesta s-ar putea să își ia licenta odată cu... iesirea la pensie • multi dintre angajatii administratiilor se scolesc, indiferent de vîrstă” (<http://www.monitorulneamt.ro/stiri/?editia=20061030&pagina=1&articol=7810>).

dar cu viziune, caci bancile au inceput sa ofere credite pentru studii in strainatate. Prin urmare, *va scadea masiv atat procentul de candidati la invatamantul universitar romanesc cit si calitatea acestora*. Si acest fenomen era cat se poate de previzibil, dar clasa politica si conducerile invatamantului nostru in loc sa se pregateasca sa-l evite, parca au facut tot ce se putea sa-l accentueze. Practic s-a ajuns la situatia cinica de capitalism salbatic: daca ai bani, iti trimiti copiii in vest sa-si faca studii uninvestitare adevarate - dupa modelul multor politicieni - iar daca nu ai bani, copiii pot obtine in tara o hartie fara acoperire in competente pe piata europeana si care in practica va capata clasica eticheta peiorativa, "bon pour l'orient". Situatiia este chiar mult mai grava, pentru ca absolventii nostri nu sunt pregatiti nici macar pentru piata interna. **Angajatorii stiu acest lucru si considera ca diploma de studii superioare este doar un simplu bilet de intrare la interviu fara valoare de atestare a capacitatilor si pregatirii.**

Daca am figura pe o axa orizontala gradul de performanta universitara, iar pe verticala frecventa cazurilor intr-un an inainte de 89 (si cativa ani dupa), am obtine distributia din partea de sus a figurii 14. Distributia, in unul din ultimii ani, a performantei pregatirii universitare este figurata in partea de jos a aceleasi figuri. In graficul de sus se observa o asimetrie catre dreapta a distributiei, adica o pondere mai mare a celor mai bine pregatiti, din care cei supraproformanti apar alipiti de cei foarte buni. In graficul de jos se observa o polarizare transanta. Cei supraproformanti au devenit si mai performati, dar mai putini, iar celilalti au pierdut dramatic din performanta pregatirii. Se contureaza si o polarizare a subperformantilor prin cresterea profund nefireasca a numarului lor. Involueaza chiar catre patologic (ADD, ADHD, dificultati de invatare etc.)

Superperformantii sunt un produs al naturii (zestre genetica de exceptie) si conjuncturii (parinti adevarati si/sau profesori daruiti), nu al sistemului de invatamant. De regula, superpeformatii emigreaza si sunt respinsi la revenire. Decaderea celorlalti, pana la patologic este insa sigur „opera” politicii, a invatamantului nostru si a (dez)organizarii noastre sociale. Reprezentarea este doar ipotetica. Este insa intr-o trista concordanta cu observatiile.

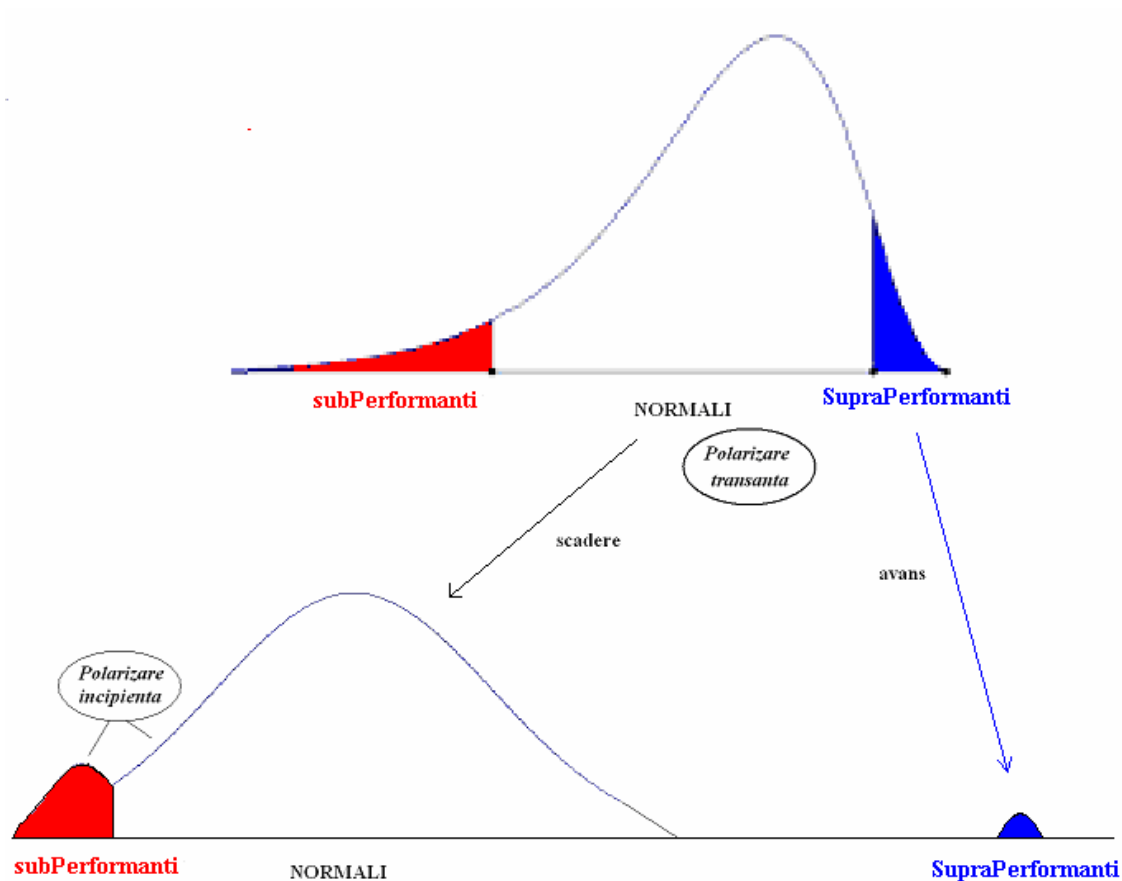

Figura 14. Decaderea performantei pregatirii universitare in perioada de tranzitie.

Cateva sugestii

- *Societatea civila* trebuie sa se mobilizeze sa lanseze ierarhizarea universitatilor, dupa modelul american, cu adecvarile de rigoare si sa promoveze cele mai bune „branduri”.
- Pentru adecvare, va fi necesar sa priveasca in urma, inainte de 2000, cand mai erau inca conditii de departajare a valorii, nu in ultimii ani cand s-a reusit nivelarea aproape a tuturor la cota cea mai joasa si profesorii autentici au fost indepartati de langa studenti.
- Pentru ca pe plan intern nu exista o piata adevarata in acea perioada, ca de altfel nici acum in buna masura, universitatile, facultatile, catedrele, profesorii trebuie evaluati dupa procentul de absolventi de succes pe piata libera a muncii si educationala din vest. In cazul profesorilor trebuie consultati (1) numai absolventii care nu sunt in conflict de interese cu profesorii respectivi. Dintre acestia vor conta (2) doar absolventii care recunosc contributia profesorului respectiv la succesul lor. Criteriile 1 si 2 trebuie aplicate si asupra absolventilor angajati in tara in specialitate si unde i se cer studii superioare, dar procentul acestora va avea o pondere ceva mai redusa in evaluare. In aceste cazuri sunt necesare norme speciale pentru eliminarea conflictelor de interese, piata interna fiind inca majoritar sub „legea PCR = Pile, Cunostiinte si Relatii”.

- *Evaluarea profesorilor de catre **studenti*** trebuie sa inceapa doar dupa o masura gandita bine si aplicata corect, de standardizare a notarii⁴⁰. Altfel, e foarte probabila alterarea majora a rezultatelor din complicitati profesor-student, care deja au aparut ca fenomen: „te evaluez superlativ ca si tu sa faci la fel.”

- Toate cadrele didactice care au compromis spiritul academic prin plagiat, exploatarea muncii subordonatilor, autopromovare din functii de conducere, manipulari suspecte de fonduri, castiguri disproportionat in functii de conducere, incalcarea legii declararii veniturilor trebuie sa treaca, in orice evaluare, la capitolul „ASA NU” ca o pata pentru colectivul respectiv. Faptele lor trebuie facute cunoscute unui public cat mai larg iar persoanele respective trebuie ajutate sa faca un pas inapoi. Ar incepe sa lucreze si la noi „inteligenta colectiva”.

- Toate cadrele didactice cu norma de baza la stat (cu sau fara functie de conducere) ar trebui sa publice anual, pe site-ul universitatii respective, veniturile obtinute de la stat (diferentiat pe norma didactica de baza, pe ore suplimentare si separat pe contracte de cercetare functie de tipul finantarii) pentru ca studentii sa poata aprecia, la evaluarea profesorilor, care isi merita venitul pentru prestatia didactica si care ii ignora pentru castiguri din cercetare.

- Orice incercare de remediere a situatiei prin organisme si proceduri de control al calitatii trebuie sa tina cont ca problema fundamentala a invatamantului superior de la noi este starea critica a tinererului universitar din punct de vedere al pregatirii din preuniversitar, al motivatiei, al capacitatii de invatare. Cea mai mare parte a invatamantului superior trebuie sa se reorganizeze in mod fundamental pentru a aduce tineretul universitar in „starea de student”. O situatie analoga, din alte motive inasa, a fost in SUA acum cca. 4 decenii. Constatand ca nu au suficienti candidati capabili pentru invatamantul superior (acolo, universitatile si-au pastrat exigenta) s-au infiintat colegii postliceale pentru re-formarea absolventilor de liceu care aspirau sa urmeze universitati. Daca controlul calitatii se va face dupa modelele din UE - unde nu s-a produs dezastrul din invatamantul nostru, desi si acolo sunt unele probleme - masura va fi o ultima lovitura data invatamantului superior. Cu alte cuvinte, daca tratam studentimea noastra de acum precum o studentime normala, o vom condamna a doua oara. Definitiv.

- Adevarul fundamental care este eludat mai tot timpul, din interese meschine sau incompetenta este ca: **„Misiunea definitorie a unei universitati este formarea de specialisti cu studii superioare pentru piata educationala si a muncii.”** Aprecierea valorii unei

⁴⁰ Un exemplu de standardizare a notarii dupa modelul american, adecvat mediului romanesc actual pentru marea majoritate a disciplinelor si testat cu succes peste un deceniu, se gaseste in lucrarea romano-americana, “Liviu DRAGOMIRESCU, John Wanze DRANE. *Biostatistică pentru începători. Vol I. Biostatistică descriptivă.* Ediția a 4^a revăzută și adăugită. Editura CREDIS, București, 2007”, anexe 3-5 existente si pe site-ul http://www.geocities.com/liviu_dragomirescu

universitati, exclusiv sau prioritar, prin productia publicistica in stiinta sau arta este o **aberatie** la fel de mare cum ar fi aprecierea valorii unei fabrici pentru ca produce multe brevete de inovatie dar care, pe piata, scoate mai mult produse rebutate. Sigur acea universitate va falimenta precum fabrica respectiva. In consecinta, universitatile care doresc sa se salveze si sunt capabile sa o faca, trebuie sa-si organizeze un sistem de urmarire a absolventilor pentru a-si regla productia functie de succesul pe piata al produsului muncii lor.

- Si pentru acest aspect trebuie invatat din experienta universitatilor americane de varf. Acolo „brandul” unversitatii este fundmantal pe piata muncii la angajare si cum, intr-o societate dinamica iti schimbi locul de munca de multe ori, absolventul unei asemenea universitati are tot interesul ca brandul universitatii respective sa ramana in varf. Pentru aceasta an de an universitatile invita, iar absolventii accepta sa vina la reuniunile de alumni. Acolo se produce cea mai puternica legatura intre universitate si produsul sau, inclusiv prin faptul ca absolventii vin cu contributi banesti pentru universitate. Iata un model de *ciclu virtuos* care sustine permanent calitatea. Catre acest model trebuie sa evolueze si universitatea romaneasca, caci piata a luat-o inainte, in timp ce universitatea a luat-o inapoi. **Piata reintra sigur in capitalism, universitatea s-a intors in feudalism, ca forma de conducere.**

- Unii considera ca activitatea stiintifica se evalueaza relativ usor si obiectiv, iar cea didactica este mult mai greu de apreciat. Realitatea este tocmai pe dos.

- O analiza de ultima ora⁴¹ critica aspru si documentat evaluarea oamenilor de stiinta prin numarul de articole, factorul de impact, numarul de citari etc. „De-a lungul ultimilor 20 de ani, scopul primar al unui om de stiinta a coborat de la cel de a face cercetare, la a produce lucrari si de a le publica in cele mai «bune»⁴² reviste de specialitate...Numarul de citari: lucrarea se poate dovedi eronata inducand in eroare si consumand efortul a sute de oameni de stiinta, dar «va da bine la CV» si poate aduce un loc de munca. Lucrarile cu adevarat originale au nevoie de mai mult de doi ani pentru a fi apreciate - cea mai importanta lucrare de biologie din sec. al XX-lea (Lewis, E.B. (1978). A gene complex controlling segmentation in *Drosophila*. *Nature* 276, 565–570) a fost arareori citata in primii zece ani.” In sfarsit, iata si o dovada dura ca obiectivul dezvoltarii cercetarii cu studenti antrenati in asa-zisele doctorate⁴³ este o tendinta ticaloasa si in spatiul inspre care ne indreptam: “...Aceste masuri au impins oamenii de stiinta sa lucreze in grupuri mari. Este o problema de aritmetica elementara. De vreme ce liderul grupului este co-autor al tuturor lucrarilor, mai multe persoane inseamna mai

⁴¹ Peter A. Lawrence, The Mismeasurement of Science, *Current Biology*, August 7, 2007: 17 (15), r583-r585.

⁴² revistele cotate ISI cu factor de impact cat mai mare (n.n.)

⁴³ de fapt forma de invatamant. A se vedea nota de subsol 33.

multe articole [...] din ce in ce mai mult, studentilor li se spune ce sa faca, si ei pierd ocazia de a invata sa faca cercetare. [...] In mod cert, studentii nu vor avea o pregatire corespunzatoare si nu vor avea parte de bucurii pe perioada studiilor. Insa aceasta poate oferi avantaje liderului de grup, deoarece studentul nu va fi in stare sa se descurce de unul singur si nu-i va deveni competitor.” In sfarsit, o remarca si mai amara care ar trebui sa ne puna pe ganduri. “Lupta de a supravietui in stiinta moderna, natura deschisa si publica a competitiei si avantajele oferite celor care sunt gata sa faca pe grozavii si sa-i exploateze pe ceilalti au actionat contra celor modesti si gentili.”

- Evaluarea cadrului didactic este, dimpotriva, mult mai simpla si se poate face si relativ obiectiv. Trebuie insa sa se doreasca acest lucru. Evaluarea se poate face cu minim efort daca luam in considerare ca un profesor de vocatie este “simtit” de studenti, tot asa cum un artist autentic este simtit de public. Apoi exista criteriul perfect verificabil al produsului muncii profesorului respectiv, criteriul succesului absolventilor enuntat mai sus. La acesta se pot adauga, drept probe obiective, instrumentele didactice construite si aplicate studentilor: manuale, carti de lucrari practice, demonstratii Power Point originale, programe de simulare, instrumente software dedicate testarii si invatarii asistate prin calculator etc. Editiile periodice imbunatatite sunt un semn de daruire in profesie, caci niciun sistem de evaluare prezent nu le ia in considerare. Corectitudinea notarii in ansamblu poate fi evidentiata printr-o repartitie a notelor de forma unui clopot, in cazul seriilor omogene, omogen instruite, iar corectitudinea acordarii fiecărei note poate rezulta din instrumentele pe care le foloseste pentru evaluare dar si din opinia studentilor exprimata post notare. Profesorul care face evaluare continua (lectie de lectie) asupra tuturor studentilor este daruit profesiei si ofera astfel cea mai corecta evaluare plus educarea in spiritul spatiului in care am intrat: munca sustinuta, criteriu esential de obtinere a valorii. In conditiile actuale ale dominantei plagiatorilor si ale copiatului in masa, un merit special il au profesorii care combat aceste nenorociri nationale. Prima, prin exemplu personal si evitarea colaborarilor cu cei compormisi, a doua, prin masuri de reducere a posibilitatilor de a se copia si prin instruirea studentilor asupra a ceea ce inseamna plagiat si cum trebuie evitat.

- Asa cum am vazut in penultimul paragraf anterior, agresivitatea este reteta succesului. In mod firesc, dupa “cutremurul” din 1989, s-au impus agresivii ofensivi. In mod logic, orice actie (actiune) are drept consecinta o reactie. In consecinta, a venit acum vremea agresivilor defensivi. Acestia vor stabili echilibrul. Personal cred ca agresivii ofensivi intra in politica, caci fiind ofensivi lupta pentru putere. Agresivii defensivi activeaza in societatea civila care

trebuie sa-si apere drepturile, devenind nu un luptator, ci un arbitru cu prestanta, larg cunoscut si recunoscut.

- Un obiectiv operational cheie pentru societatea civila ar trebui sa fie corectarea sistemului de salarizare a cadrelor didactice universitare. Punctul de pornire trebuie sa se bazeze pe observatia ca in vest cei cu gradul de profesor au venituri mari pentru ca sunt realmente producatori de progres recunoscut si recompensat material de catre beneficiari. In multe tari ale UE finantarea universitatilor de stat este mixta: atat de la buget cat si din partea firmelor private. Acestea din urma platesc drepturi de autor pentru inventiile si inovatiile universitatii respective iar o parte importanta revine, pe merit, profesorului conducator. Numai asa se justifica o remunerare mai mare pentru cei plasati in varf⁴⁴. Plata disproportionat de mare de la buget, doar pentru un titlu, face ca sistemul nostru universitar sa nu aiba nicio legatura cu progresul social. Sa fie chiar o frana. Solutia rapida de principiu este simpla: trebuie apropiate cat mai mult salariile celorlate grade didactice de cele ale profesorilor (diferente de doar cateva procente intre grade – pentru ca, oricum, gradele inalte au avantajul suplimentar al numarului mai mic de ore de contact direct - sau trebuie revenit, cel putin, la scara de salarizare dinaintea decretului Nastase). Consecintele vor fi benefice: atragerea si mentinerea tinerilor in sistemul univesitar, eliminarea “imbulzelii” la titlul de profesor, fenomen profund nociv pentru sistem si studenti si atenuarea suportului material imoral al pozitiei de “baron local”.

- Studentii trebuie sa-si ceara dreptul la o educatie de calitate in spiritul Bologna, solicitand flexibilizarea planurilor de invatamant prin cursuri optionale si facultative in procente dinainte convenite cu conducerile universitare.

- Conducerile universitare ar trebui sa identifice, in mod transparent, cursurile care au produs absolventi cu succes in vest, sa le pastreze si sa le ofere ca un atractor atat pentru studenti din tara cat si din strainatate.

- O idee in favoarea studentilor, a atractivitatii universitatii respective si cadrelor didactice de valoare ar putea fi lansarea unei “piete de cursuri facultative” in care orice cadru didactic titular de predare sa poata propune cursuri facultative. Cadrele care nu au norma acoperita trebuie sa aiba prioritate si doar studentii sa fie cei care stabilesc ordinea de includere intre cele normate ori nenormate (caci exista inca cadre didactice de vocatie care ar accepta provizoriu aceasta “munca patriotica”. Un facultativ nenormat (“patriotic”), solicitat intr-un an mai mult si cotate mai bine de catre studenti, fata de unul normat, trebuie sa-i ia locul in

⁴⁴ [La noi, daca am plati conducatorii dupa rezultatul social al muncii s-ar ajunge, adesea, la penalizari.]

anul urmator. Un mecanism de acest tip ar inlocui exemplul negativ actual al succesului prin obedienta fata de un “baron local vesnic”, indiferent ce oferi studentilor, cu exemplul selectiei prin concurenta in fata studentilor prin oferte cat mai adecvate lor. Ar fi cea mai buna pregatire a studentilor pentru viata care ii asteapta.

- Este de avut in vedere si o solutie de finantare a cursurilor nenormate din fondurile studentilor dupa modelul studentilor admisi pe locuri cu plata. Sunt studenti care sunt dispusi sa plateasca cursuri de acoperire a unor cunostiinte si deprinderi neasimilate suficient anterior (in liceu sau la cursuri anterioare) ori cursuri de marire a sanselor pe piata muncii (limbi straine, calculatoare, statistica, constructia de proiecte etc.). Ar avea de castiga si studentii si universitatea prin regia perceputa si atractivitate si cadrele didactice capabile si dispuse sa ofere.

- In locul desfiintarii limitei de pensionare a profesorilor sau a cresterii acesteia, ar trebui avuta in vedere o dezvoltare a controlului invatamantului prin societatea civila dupa model vestic. Masurarea si atestarea calitatii diverselor componente ale invatamantului trebuie facute de firme private independente (nonguvernamentale). In cadrul acestora isi vor gasi locul mai de graba pensionarii fosti profesori capabili sa presteze un serviciu cu autofinantare, decat cei care s-au antrenat doar sa primeasca salarii mari si sigure de la buget fara sa ofere si servicii competente, de calitate si in conditii concurentiale corecte.

In fine, se pot concepe sau prelua diverse mecanisme care sa fie in favoarea cresterii calitatii si diversificarii ofertei educative.

In loc de concluzii

Criza mondiala a educatiei

Traim epoca globalizarii, in care marile companii multinationale fac jocurile. Conform revistei „The Economist”, acestea sunt confruntate cu doua mari probleme: *colapsul loialitatii si nepotrivirea dintre ce produc scolile si ce au nevoie companiile*. Dar si mai grava este *criza de talente*, care in business-ul modern inseamna cei cu «putere a mintii» atat din nastere cat si cultivata. In consecinta, meritocrazia gobala este resursa pentru care se da cea mai mare lupta⁴⁵.

Este evident ca toate cele trei probleme depind de educatie. Deci, invatamantul mondial este in criza. (1) *Loialitatea* este strivita de interesul angajatilor de a-si escalada castigurile, dupa modelul angajatorilor – patern comportamental motor al capitalismului. (2)

⁴⁵ “The search for talent” – The Economist, p. 11, October 7th, 2006.

Neconcordanta dintre produsul scolii si nevoia companiei este organica. Compania este trasant structurata in “creiere” si “muschi” care, in plus, au si o continua si ametitoare crestere a sarcinilor. Scoala inasa, este un mozaic, adeseori confuz, de orientari, traditii, interese, inertii mai ales, iar schimbarile se produc greoi si adesea neinspirat. (3) *Talentul* este o resursa limitata biostatistic – sub 2% dintr-o populatie biologica poate veni cu datul ereditar pentru o performanta de exceptie. Procentul scade dramatic, daca luam in calcul si sansele foarte mici de a ajunge la cea mai buna educatie, potrivita talentului specific.

(1) Loialitatea pare a fi o trasatura memetica⁴⁶ caci ramane dominanta fata de paternul motor al capitalismului doar in anumite culturi, cum ar fi cea japoneza. (2+3) Marile companii isi dezvoltă de mult timp programe proprii de „training”, isi recruteaza personalul dupa metodologii speciale si angajeaza persoane cu studii superioare nu atat pentru instructia primita in facultate, cat ca un semn de coeficient de inteligenta probabil mai mare. Exceptie fac absolventii universitatilor de prima mana din lume care, in mod cert, sunt „talente” fiind atat rezultatul unei selectii foarte exigente cat si al unei educatii de varf. Acestia devin aproape automat „creiere”, meritocratie. Pana la caderea „cortinei de fier”, in 1989, si inca cativa ani dupa, Romania ca si alte state foste socialiste, aveau un invatamant performant si au furnizat tarilor dezvoltate, multe „talente”. In ultimii ani aceste surse au „secat”, agravand-se criza de talente si nu numai. Astazi, invatamantul din Romania este considerat, in Raportul Comisiei Prezidentiale, „ineficient, nerelevant, inechitabil și de slabă calitate”. In acelasi raport se atrage atentia ca “menținerea actualului sistem... pune în pericol competitivitatea și prosperitatea țării”. In consecinta, Romania care pana aproape de anul 2000 era un exemplu de urmat in privinta educatiei, a devenit astazi un contraexemplu.

Posibile solutii ale crizei

Invatamantul poate fi de doua tipuri: *formativ* si *informativ*. Cel formativ, la randul sau, poate fi *formativ de profunzime*, respectiv de suprafata. Cel din urma, il putem denumi si *invatamant procedural, algoritmic*. In invatamantul procedural, studentul invata „cum” sa faca anumite lucruri, invata proceduri, algoritmi, in timp ce in cel formativ de profunzime invata, mai ales, „de ce” trebuie facut in acel fel.

Invatamantul universitar romanesc a fost pana 89 si cativa ani dupa, in cazul unor universitati de traditie, invatamant preponderent formativ de profunzime. Acesta produce absolventi cu mari capacitati de intelegere si acomodare independenta la noi locuri de munca

⁴⁶ Memetica, respectiv genetica sunt abordari ale modelelor evolutioniste pentru transferul de informatie culturala, respectiv biologica (pentru detalii vezi Wikipedia).

in specialitate, dar acomodarea la un nou loc de munca nu este imediata. Aceasta este explicatia „presei” excelente avute, in vest, de unele universitati romanesti, pana aproape de 2000.

In spatiul nord-atlantic, cele mai multe universitati (colegii) practica invatamant formativ procedural⁴⁷. Este o decizie bazata pe faptul ca societatea occidentala este mult mai organizata si mai clar structurata decat spatiul nostru. Acest lucru permite universitatilor sa fie puternic bransate la piata muncii si, deci, sa dezvolte programe de invatare a procedurilor necesare pe piata in momentul respectiv. Invatamantul formativ procedural aduce avantajul acomodarii imediate la noul loc de munca, dar are dezavantajul ca schimbarea locului de munca sau chiar pastrarea mai mult timp a aceluiasi loc de munca, cer noi stagii de invatare a noilor proceduri. Practic, se invata toata viata procedural.

Invatamantul nostru universitar si fiecare componenta a sa trebuie sa se autodefineasca. *In primul rand* trebuie sa spuna *pentru ce piata lucreaza*: interna sau UE. *In al doilea rand* trebuie sa stabileasca daca dezvolta invatamant formativ de profunzime sau procedural ori simplu invatamant informativ, cel putin precum erau asa-numitele „universitati populare” dinainte de 89.

Restructurarea prin cerintele Bologna trebuie sa ia in considerare ca nivelul care se incheie cu licenta urmeaza sa acopere trei misiuni: (i) o pregatire procedurala, analoga colegiilor vocationale din Anglia pentru majoritatea studentilor, (ii) o pregatire formativa fundamentala pentru partea redusa a celor care au „talentul”⁴⁸ necesar sa continue studiile cu master si doctorat profesional si (iii) o pregatire speciala recuperatorie pentru cei pe care tranzitia i-a impins catre partea inferioara a performantelor⁴⁹.

Universitatile, facultatile, sectiile trebuie sa decida care din cele trei misiuni (i-iii) pot sa le acopere si cum: toate trei, numai doua (care anume) sau doar una.

Iata si doua propuneri, ceva mai concrete, care ar putea fi de mare succes.

⁴⁷ (a) Chiar in SUA, in multe universitati de cercetare stiintifica se practica preponderent un invatamant procedural. Studenti romani acceptati acolo la master si doctorat pana in 2000, i-au uimit pe profesori cu faptul ca stiu sa demnstreze un rezultat. Acolo, multi profesori la intrebarea „de ce” invoca opinia celui mai prestigios autor. (b) In Anglia, calificari „in domenii importante cum ar fi afacerile, informatica, ingineria, arta si design-ul ... industria hoteliera, catering-ul, turismul si moda” se obtin in colegii care iti dau “o calificare de sine statatoare” si te pregatesc pentru “a urma ulterior studii universitare” (British Council – Romania). Si in acest caz este vorba de invatamant procedural.

⁴⁸ Societatea civila a devansat universitatile la capitolul “talente” prin Legea nr. 17/2007 din 09/01/2007 privind educatia tinerilor supradotați, capabili de performanță înaltă, initiata de EDUGATE - Consorțiul Român pentru Educatia Copiilor si Tinerilor Supradotati si Talentati.

⁴⁹ A se corela cele trei directii de actiune cu cele trei categorii evidentiate in Figura 14, partea de jos.

(a) Cei cu competente de educarea adultului si viziune ar putea dezvolta invatamant de pregatire pentru succes la universitatile din vest, bransandu-se astfel la piata educationala si a muncii din toata uniunea europeana.

(b) Unele sectii din universitati care au credit in lumea universitara din UE pot dezvolta in comun cu universitati din vest, invatamant procedural pentru joburi din UE, analog colegilor vocationale din Anglia (vezi nota 47b). Ar urma modelul catorva licee de varf care au format clase de specialitate (informatica, de exemplu) – in germana sau alte limbi de circulatie europeana – in care au introdus invatarea unor anumite proceduri cerute in vest si, in plus, nu au acceptat coborarea stachetei – ca in spatiul universitar -, cerand ministerului ca ele sa organizeze examen de admitere. ATENTIE: acesta poate fi un semn ca doar cu licee de acest tip ne vom integra in UE, iar mare parte din invatamantul nostru superior poate pierde obiectul muncii. Acest lucru se va produce cu atat mai probabil cu cat se vor abandona mai repede precedentele de invatamant formativ de profunzime, adica ceea ce se intampla acum.

Solutii pot fi foarte multe si de succes. Prezentarea lor nu isi are insa locul aici.

In rezumat

Tranzitia a inlocuit controlul societal prin inteligenta colectiva specializata a securitatii, cu inteligenta colectiva a „grupurilor de interese”. Fiind o inteligenta colectiva acestea sunt mai puternice decat cei cu strategii individuale. Aceasta inteligenta este insa primitiva si nociva social pentru ca se bazeaza pe castiguri disproportionat, ilicite sau imorale si, implicit pe santaj reciproc, nu pe profit cat mai larg. Aceste grupuri genereaza constient sau nu, ciclurile vicioase, profitand de pe urma tranzitiei mai consistent chiar decat imbogatitii de pe urma razboiului, dar produc dezastru general.

O inteligenta colectiva nu poate fi contracarata decat de o alta inteligenta colectiva. Aceasta este inteligenta societatii civile care va castiga, cea mafiota fiind primitiva. In plus, supervizarea europeana, ca arbitraj si nu numai – Romania fiind acum parte componenta a UE – va asigura rapidizarea procesului. Este in interesul intregii UE jugularea coruptiei si reconstructia rapida a unui sistem universitar adevarat, fie prin consolidarea nucleelor universitare de calitate, fie prin deschiderea in Romania a unor sucursale de universitati adevarate din vest. Societatea civila va decide varianta, in functie de cat de repede va reusi sa asaneze mediul universitar. Daca se va misca rapid prin marginalizarea celor care au determinat decaderea actuala si antrenarea celor capabili, inclusiv din diaspora, sunt sanse mari de a reconstrui un invatamant superior competitiv si poate chiar model pentru UE. In caz contrar, situatia actuala va „evolua” catre o scadere a performantei pregatirii catre niveluri si

mai reduse⁵⁰ iar superperformatii adica „talentele” vor fi si mai putine printre noi si pentru noi. Tinand cont si de tendinta prognozata⁵¹, de completare a deficitului nostru demografic cu populatie din lumea „a 3^a”⁵² inseamna ca invatamantul nostru va trebui sa se focalizeze pe partea inferioara a performatei, inclusiv cea a subperformantilor. Invatamantul superior va glisa – daca nu a si facut-o deja -, in cel mai bun caz, catre un fel de scoala postliceala. Astfel, Romania va atinge „performata” ca, o data cu revenirea sa in Europa - alaturi de tari din „lumea intai” - sa devina o tara a lumii ... „2½”.

Bucuresti, 5 noiembrie 2007

⁵⁰ Vezi Figura 14.

⁵¹ A se vedea nota 8.

⁵² **“Lumea a treia** este un termen politic care desemnează cu aproximație țările în curs de dezvoltare, spre deosebire de țările lumii occidentale (sau „lumea întâi”, formată din țările dezvoltate, democratice și capitaliste) și de lumea a doua (țările socialiste și comuniste care gravitează în jurul (fostei) Uniunii Sovietice).” (http://ro.wikipedia.org/wiki/Lumea_a_treia)